

Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030

Innholdsfortegnelse

Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030	1
<i>Forord</i>	<i>3</i>
<i>1. Innledning.....</i>	<i>4</i>
<i>2. Mangfoldsdefinisjon og avgrensing.....</i>	<i>6</i>
<i>3. Premisser for planen</i>	<i>7</i>
<i>4. Handlingsdel:</i>	<i>11</i>
Hovedmål	11
4.1. Planens satsingsområder	11
4.1.1 Mangfold blant publikum	14
4.1.2 Mangfold i kunst- og kulturfeltet.....	20
4.1.3 Kulturetaten – kommunal kulturvirksomhet.....	36
4.1.4 Bergen Offentlige Bibliotek	43
4.1.5 Byens arenaer	47
<i>5. Budsjett.....</i>	<i>52</i>
<i>6. Samleoversikt over tiltak</i>	<i>53</i>

Forord

Settes inn ved vedtatt plan.

1. Innledning

«Bergen er en smeltedigel for kunst og kultur der historie og samtid brytes i et mangfold av nyanser og variasjoner og der det satses både spisst og bredt.» Fra *Kulturbyen Bergen – i forkant internasjonalt*, Bergen kommunes kulturstrategi for 2015-2025.

Kunst og kultur er viktig for den enkeltes utvikling av selvfølelse og selvforståelse, og er samtidig avgjørende for å skape kollektiv identitet og tilhørighet. Kunst- og kulturfeltet rommer et stort antall møteplasser. Slike møteplasser kan bidra til deltakelse og gi rom for inkludering i større fellesskap. Samtidig opplever mange at kunst- og kulturfeltet har en innside og en utside, og feltets inkluderende potensial er dermed ikke fullt utnyttet. Denne planen skal styrke det bergenske kulturlivets arbeid med deltakelse og mangfold, for å skape et mer inkluderende kulturliv.

Bergen kommune har som mål at alle byens innbyggere skal ha tilgang til et mangfold av kulturtilbud med høy kvalitet, aktualitet og relevans. Alle innbyggere skal ha anledning til å skape, produsere, utvikle, delta i og oppleve kunst og kultur i et fritt og uavhengig kulturliv. Å stille spørsmål ved hvem som får komme til orde, hvem vi speiler og hvem vi ser, er en viktig oppgave innenfor alle samfunnsområder, også innenfor kulturfeltet. Byens utvikling avhenger av en bred representasjon av innbyggerne og høy grad av deltagelse, i kulturlivet som i samfunnslivet for øvrig. Helt grunnleggende handler det om det store spekteret av muligheter som ligger i inkludering og mangfold, både kulturelt og kunstnerisk. Kunst og kultur angår alle aldersgrupper og mennesker fra alle samfunnslag. Det må derfor jobbes aktivt og målrettet for å kunne ønske nye grupper av publikum og utøvere velkommen, samtidig som en ivaretar dem som allerede er engasjerte.

En plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet vil være en naturlig del av Bergens strategi for bærekraftig samfunnsutvikling i årene fremover. I en slik samfunnsutvikling vil kunst og kultur stå sentralt. Demokratiprinsippet står allerede sterkt innenfor feltet, hvor det legges vekt på åpenhet, mangfold, likestilling og deltakelse. Vedtatt kulturstrategi og kulturplaner innenfor amatørkulturfeltet, det profesjonelle kunstfeltet og museumsfeltet vektlegger betydningen av mangfold innenfor samtlige av feltene, og åpner for muligheter til å innfri mål om likestilling og inkludering av alle befolkningsgrupper i Bergen. *Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet* bygger videre på dette grunnlaget, og løfter betydningen av mangfoldet i publikum, blant deltakerne, i kunstnerpopulasjonen, i organisasjonslivet og i lokalsamfunnet. Et slikt mangfold vil styrke kunsten og kulturens relevans i det overordnede arbeidet for å fremme en utvikling mot et godt samfunn for alle, der flest mulig kan føle seg inkludert.

Kunst- og kulturfeltet har en umistelig egenverdi. Gjennom sin autonome og samfunnskommenterende posisjon rommer feltet en sterk mulighet til å sette dagsorden, til å utfordre egne og andres holdninger og til å belyse ulike perspektiver. Kunsten kan bidra til bearbeiding, formidling og synliggjøring av et bredt spekter av menneskelige erfaringer, og aktuelle, samfunnsrelaterte tema kan levendegjøres på en måte som involverer og engasjerer publikum. Bergens kunst- og kulturpolitikk skal legge til rette for, og stimulere til, et større menings- og ytringsmangfold, og skal sikre at ulike stemmer får gode og varierte formidlingsarenaer, både fysiske og digitale. Ytringsmangfoldet skal omfatte alle deler av befolkningen, uavhengig av etnisk, kulturell eller sosioøkonomisk bakgrunn, kjønn, seksuell legning, religion, livssyn, funksjonsnivå eller alder. Et kulturliv med bred representasjon av mennesker og grupper i samfunnet er viktig for at alle byens innbyggere skal kunne kjenne seg igjen og finne relevante forbilder som gjør at de selv kan forestille seg å delta i kunst- og

kulturlivet. Samtidig vil et variert tilfang av stemmer bidra med perspektiver som vi som samfunn ikke ønsker å gå glipp av.

Kunst- og kulturtiltak bør brukes aktivt og målrettet, og med en høy grad av selvrefleksjon og strukturell bevissthet, for å belyse tema som ytringsfrihet og ytringsfrihetens grenser. Det lokale kunst- og kulturfeltet innbyr til utprøving, engasjement og fellesskap og åpner for en romsligere offentlig samtale der ulike perspektiver får brynt seg på hverandre. Byens varierte og stadig voksende kunst- og kulturliv gir muligheter for økt allmenn kulturdeltakelse. Synliggjøring, tilgjengelighet og aktiv formidling vil være viktige verktøy for å nå nye publikumsgrupper for og å skape enda bredere tilhørighet og eierskap til kulturen blant innbyggerne i Bergen.

Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet skal legge til rette for at både Bergen kommune og byens kunst- og kulturaktører skal anerkjenne verdien av mangfold og aktivt motarbeide ekskluderende strukturer. Eksempler på slike strukturer kan i denne sammenheng være språklige barrierer eller formelle krav i tilskuddsforvaltning; manglende kunnskap, fantasi og ressurser til å jobbe aktivt med mangfold i rekrutteringssammenhenger; eller ubevisst holdninger som gjør at man ikke henvender seg til mulige publikumsgrupper. En anerkjennelse av behovet for å motarbeide slike strukturer må først gjøre seg gjeldende innenfor etablerte institusjoner og på forvaltningsnivå, for til sist å kunne erfares av enkeltkunstnere og publikum. For å klare dette vil planen presentere konkrete tiltak utformet etter innspill fra aktørene. Planen peker ut en tydelig retning, med mangfoldstiltak som skal følges opp på alle nivå. Utover de tiltakene som følger i denne planen, vil planen følges videre opp med målbare tiltak gjennom bydelsvise handlingsplaner.

Planen er utformet i samspill med representanter for organisasjoner og institusjoner innen hele bredden av kunst- og kulturfeltet, organisasjoner og enkeltpersoner som er engasjert i arbeid med mangfold og inkludering, samt Ungdomsrådet, Eldrerådet, Råd for personer med funksjonsnedsettelser, Kulturetatens underavdelinger og Bergen Offentlige Bibliotek, gjennom dialogmøter, workshops og skriftlige innspill. Det er tydelig at alle de involverte aktørene ønsker å gjøre mer for at kulturbyen Bergen skal romme et mangfold av mennesker, og derigjennom bidra til inkludering, kreativitet og innovasjon.

Arbeidet for å utvide kunstens erfaringsrom har pågått i kunst- og kulturfeltet i mange tiår, og er en integrert del av den kunstfaglige samtalen på alle nivåer. Likevel ser vi at det på mange fronter har skjedd mindre enn man kunne forventet i løpet av denne tiden. Alle aktører i det bergenske kulturlivet, inkludert forvaltningsnivået, bør anerkjenne og utfordre sin egen mulige deltagelse i ekskluderende strukturer. Et kulturliv som gir rom for flere perspektiver og en mer variert erfaringsbakgrunn blant kunstnere, kunstnerisk ledelse og i administrasjon vil på sikt produsere flere talenter og mer variasjon i de kunstneriske uttrykkene og i de kunstneriske og kuratoriske plattformene. I dette ligger viktige muligheter for kunstnerisk nyskaping, en bredere tilnærming til hvilke deler av kulturarven som formidles, men også en verdifull mulighet til å ivareta og styrke kulturlivets relevans for byens innbyggere. Bergen kommune ønsker med denne planen å støtte oppunder det arbeidet kunst- og kulturfeltet allerede er i gang med, og peke ut en tydelig retning for årene som kommer.

2. Mangfoldsdefinisjon og avgrensing

Plan for økt deltakelse og mangfold har som det framgår i plantittelen to hovedfokus. For det første skal planens mål, strategier og tiltak gi retning og virkemidler som bidrar til økt deltakelse i kulturlivet fra publikumsgrupper som i dag ikke deltar, og til å utjevne forskjeller innen felt og sjangre der det i dag er en skjevfordeling i deltagelse. For det andre skal planen legge til rette for at mangfoldet i befolkningen speiles i både utøvelsen av kunst og kultur og i opplevelsen av tilbudene innen denne sektoren. Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet ser derfor «deltagelse» og «mangfold» som uløselig knyttet til hverandre.

Mangfoldsbegrepet brukes på mange ulike måter og kan derfor være utfordrende å forholde seg til. UNESCO vektlegger et mangfold i innholdsproduksjon og kunstneriske uttrykk. Prosjektet *Inkluderende kulturliv i Norden*, ledet av Norsk kulturråd, avgrenset på sin side mangfold til å omfatte «mennesker med flyktning- og innvandringsbakgrunn og nye nordboere.» Bergen kommunes plan for økt deltakelse og mangfold opererer med en bredere forståelse av, og en åpnere tilnærming til mangfoldsbegrepet. Planen vektlegger mangfold gjennom representasjon av en sammensatt befolkning, som kommer til uttrykk i et bredt tilfang av stemmer, meninger og kunstnerisk innholds nivå. En slik tilnærming er hensiktsmessig og dekkende for planens målgruppe, det brede kunst- og kulturfeltet i Bergen. Planen vektlegger relevans, representativitet og demokratisk deltagelse på alle nivå i kulturlivet, og inkluderer dimensjoner som sosioøkonomisk-, kulturell- og etnisk bakgrunn, religion, kjønn og seksuell orientering, funksjonsevne og alder der det er hensiktsmessig. Samtidig er det ønskelig å unngå unødige kategorisering av mennesker gjennom bruk av inndelinger som kan være med på å påvirke hvordan mennesker oppfatter både seg selv og andre, og som kan innebære bestemte holdninger til politiske problemforståelser av sosiale grupper. Derfor legger planen vekt på universelle tiltak, men inkluderer også tiltak som er tilpasset enkeltgrupper. Hvilke barrierer som hindrer deltagelse har betydning for hvilke tiltak som trengs, en fleksibilitet planen forsøker å legge til rette for i tiltakene.

Planen omfatter amatørkulturfeltet, det profesjonelle kunstfeltet, museumsfeltet og frivillig kulturvern. Videre omfatter planen kommunale arenaer og tjenestoområder som Bergen Offentlige Bibliotek og Kulturetaten i Bergen kommune, herunder Bergen kulturskole, Barnas kulturhus, produksjon av kommunale kulturtilbud, og drift av lokale kulturhus der det tilrettelegges for aktiviteter og opplevelser for ulike publikumsgrupper.

3. Premisser for planen

Det er første gang det utarbeides en egen plan for deltagelse og mangfold innen kulturfeltet i Bergen kommune. Planen bygger videre på Bergen kommunes kulturstrategi for perioden 2015-2025, *Kulturbyen Bergen – i forkant internasjonalt*, samt planene *Kunstplan for det profesjonelle feltet for perioden 2018 – 2027*, *Amatørkulturplan for Bergen 2018 – 2027*, *Kulturarenaplanen 2019-2030*, *Kunstformidlingsplan for barn og unge 2020-2025* og *Plan for arkiv, bibliotek og museer - ABM plan for Bergen (2012-2021)*. Dette er fagplaner for utvikling av de ulike politikkområdene, uten et særskilt fokus på potensialet som ligger i deltagelse og mangfold. Det er dermed behov for en egen plan som ser helhetlig på dette potensialet, på tvers av kunst- og kulturfeltet, og som ser publikum og økt deltagelse som en del av dette potensialet.

En rekke premisser ligger til grunn for planarbeidet. En av de viktigste er Kulturloven fra 2005, som i § 1 fastslår at «Lova har til føremål å fastleggja offentlege styresmakters ansvar for å fremja og leggja til rette for eit breitt spekter av kulturverksemd, slik at alle kan få høve til å delta i kulturaktivitetar og oppleva eit mangfald av kulturuttrykk.»

I stortingsmelding 8 (2018-2019) *Kulturens kraft om kulturpolitikk for fremtiden* står det at *Kunst og kultur er ytringar med samfunnsbyggjande kraft, og kulturpolitikken skal byggje på ytringsfriheit og toleranse. Kulturlivet og sivilsamfunnet er føresetnader for danning og ei opplyst offentlegheit, og dermed ei investering i demokratiet. Kulturen skal vere fri, med personleg engasjement og frivilligheit som grunnlag.*

Stortingsmeldingen vektlegger at et rikt og variert kulturliv er en av forutsetningene for ytringsfrihet og et velfungerende demokrati. Når offentlighetene stadig mer blir oppdelt i mindre deloffentligheter, kan kunst og kultur både danne, forme og styrke fellesskap og samfunnsstrukturen rundt oss. Stortingsmeldingen vektlegger også at økt innvandring er en stor ressurs i det at den i seg selv er en kilde til nye impulser og kulturutveksling, og at variasjon medvirker til nytenking, innovasjon og kreativitet. Samfunnsmålet i meldingen er uttrykt slik: «Eit levande demokrati der alle er frie til å ytre seg, og der mangfald, skaparkraft og kreativitet er høgt verdsett. Eit inkluderande samfunn der kunst og kultur av ypperste kvalitet inspirerer, samlar og lærer oss om oss sjølve og omverda». St. Meld. Kapittel 10 påpeker videre at det er avgjørende at kultursektoren klarer å være relevant for alle deler av samfunnet og de ulike fellesskapene i samfunnet, og at kultursektoren representerer hele befolkningen, og ikke bare majoriteten. Dette er en viktig forutsetning for å styrke den samfunnsbyggende kraften som kunst og kultur kan ha, og for den framtidige legitimiteten til å prioritere offentlig finansiering av kulturlivet.

Stortingsmeldingen legger til grunn en bred forståelse av mangfoldsbegrepet, som her omfatter både mangfold i kunstnerisk innholdsproduksjon og variasjon i befolkningen gjennom et bredt tilfang av stemmer, ytringer, perspektiver og tema, herunder variasjon i sosioøkonomisk og kulturell bakgrunn, religion, kjønn, seksuell orientering, funksjonsevne og alder. Stortingsmeldingen vektlegger at kulturlivet må arbeide aktivt for å være relevant og representativt. Kultursektoren må rekruttere fra alle deler av befolkningen, for å nå målet om å skape kunst- og kulturuttrykk av ypperste kvalitet. Det må rettes særlig oppmerksomhet mot å inkludere samfunnsgrupper som av ulike årsaker er underrepresenterte i kultursektoren, både som utøvere og kulturarbeidere og som brukere av kulturtilbud, samt på et institusjonelt nivå, representert i komiteer, ledelse og styrer.

De siste to tiårene har det vært en stor økning i antall studier som har forsket på sammenhengen mellom kunst og helse. På internasjonalt nivå har flere rapporter bidratt med viktige perspektiver i planarbeidet. Verdens helseorganisasjon (WHO) gav i 2020 ut rapporten «What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being?». Den slår fast at kunsten spiller en betydelig rolle for menneskers fysiske og psykiske helse. WHO-rapporten har tatt for seg over 900 publikasjoner og 3000 studier gjort de siste 19 årene. Definisjonen av «kunst» er i denne sammenhengen bred, og inkluderer blant annet musikk, dans, litteratur, teater, visuell kunst og animasjon. Ett av nøkkelpunktene i rapporten er at man ikke nødvendigvis trenger å være utøvende kunstner for å få helseeffekt av kunsten. Både aktiv utøvelse av kunst – å ta en danseklasse, for eksempel – og «passiv» deltagelse i form av det å se på en danseforestilling, konsert eller gå på museum, kan gi positive utslag, konkluderes det.

Slike studier viser betydningen av å jobbe for å oppfylle FNs bærekraftsmål om god helse og livskvalitet innen alle sektorer, inkludert kultur. Andre helt sentrale bærekraftsmål som ligger til grunn for dette planarbeidet er likestilling mellom kjønnene; mindre ulikhet; bærekraftige byer og lokalsamfunn; og fred, rettferdighet og velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer.

Det treårige, fellesnordiske prosjektet «Inkluderende kulturliv i Norden» (2017-2019) resulterte i flere rapporter og publikasjoner av relevans for denne planen. Prosjektet har undersøkt kulturens og frivillighetens rolle i inkludering og integrering, og forsøkte å finne løsninger for å skape et mer relevant og tilgjengelig kulturliv. Norsk Kulturråd ledet prosjektet, som har vært finansiert av Kulturdepartementet og Nordisk ministerråd. Rapporten som oppsummerer prosjektet presenterer en rekke funn og anbefalinger som denne planen bygger videre på. De viktigste i denne sammenheng er noen av anbefalingene utformet av det flerkulturelle nettverket Critical Friends innenfor rammen av prosjektet. De anbefalte blant annet at personer med flerkulturell bakgrunn bør være en del av alle beslutningsprosesser, at statistikk brukes aktivt i forvaltning og rekruttering, og at kunstinstitusjoner tar et kritisk blikk på eget selvilde og kulturelle tilgjengelighet. Videre anbefalte nettverket flerkulturelle ambassadører i alle kunstinstitusjoner, bredere mediedekning – hvor den flerkulturelle kunsten og kunstnernes synlighet og stemme må prioriteres – og ikke minst å tre ut av ens egen komfortsone og ta til orde for offentlig og institusjonell politikk som etterstreber nødvendig strukturell endring og promoterer kulturell likhet og kunst som reflekterer hele bredden av det nordiske samfunnet.

På kommunalt nivå ligger en rekke premisser til grunn for arbeidet med planen. Byrådsplattformen fra 2019 slår fast at Byrådet sin ambisjon er at Bergen skal være en god, rettferdig og inkluderende by, der det er godt å bo for alle, uavhengig av økonomi, sosial bakgrunn, funksjonsnivå, livssyn og religiøs tilhørighet. Videre slår byrådet fast at Bergen skal være en demokratisk og liberal by som fremmer raushet, toleranse, ytringsfrihet og meningsmangfold. Begge målene legger grunnlaget for en satsing på økt deltagelse og et mer mangfoldig kunst- og kulturliv.

Bergen kommunes kulturstrategi for perioden 2015-2025 *Kulturbyen Bergen – i forkant internasjonalt* peker ut en retning for kulturpolitikken, med mål om at alle skal ha tilgang til å oppleve et mangfold av kulturtilbud med høy kvalitet, aktualitet og relevans, få anledning til å delta og utfolde seg i et fritt og uavhengig kulturliv, og at byens innbyggere skal ha høy kunst- og kulturkompetanse. Ambisjonen med en plan for deltagelse og mangfold innen

kunst- og kulturfeltet er å kunne konkretisere og sette i gang en rekke tiltak som understøtter kulturstrategien.

Plan for mangfold og deltagelse i kunst- og kulturfeltet angår flere fagområder og dermed også flere vedtatte politiske planer for kunst- og kulturfeltet som helhet. *Bergen kommunes kunstplan for det profesjonelle feltet for perioden 2018 - 2027* har som hovedmål at Bergen skal være en internasjonal kunstby som satser både smalt og bredt, er synlig, samfunnsrelevant og framtidsrettet, og som våger å gå nye veier. Planen har videre strategier som å integrere kunstfeltets kompetanse på ulike samfunnsområder, og å stimulere til åpen debatt, meningsbryting og utvikling av markante stemmer. Hovedmålet i *Amatørkulturplan for Bergen 2018 – 2027* er at: «Bergen skal være en internasjonalt ledende amatørkulturby, med sterke fagmiljøer basert på kvalitet, kompetanse, deltagelse og engasjement.» Begge planene har tiltak som er relevante i et mangfoldsperspektiv, og som plan for deltagelse og mangfold bygger videre på.

Hovedmål for *Plan for arkiv, bibliotek og museer - ABM plan for Bergen (2012-2021)* er at alle byens innbyggere skal være aktive medeiere i byens arkiv, bibliotek og museer, at feltene skal være relevante for et moderne samfunn, og være konkurransedyktig på kvalitet og innhold i en nordisk sammenheng. Ambisjonen er at befolkningen skal være mer enn bare kunder eller brukere. De skal oppleve eierskap til sine institusjoner, med en opplevelse av å ha et ansvar og kunne være med på å utvikle institusjonene og organisasjonene. Arkiv, bibliotek og museer skal være hjemmearenaer for alle. ABM-planen skal bidra til å utvikle Bergen som nyskapende nordisk kulturby, som landsdelssenter for Vestlandet, og som et godt sted å bo og arbeide i for alle i bergensregionen.

Kunst og kultur er en sentral del av barn og unges allmenndannelse, og bidrar blant annet til økt forståelse av medborgerskap, samfunnsstrukturer og demokrati. Gode kunstopplevelser for barn og unge bør gi rom for undring og refleksjon, og kan vekke en nysgjerrighet til å ville utforske kunst- og kulturfeltet videre. Slik kan de gi grobunn for et liv som kunst- og kulturbevisste medborgere. *Kunstformidlingsplan for barn og unge 2020-2025* er et viktig arbeidsredskap for det profesjonelle kunstfeltets videre satsing og arbeid for å utvikle gode kunstprosjekter for målgruppen. Hovedmålet for planen er at feltet «(...) skal gi barn og unge et kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet, som gir muligheter for medskapning og deltagelse, undring og refleksjon, og som bidrar til å styrke barn og unges kunst- og kulturkompetanse.»

Fremtidig planarbeid må ta hensyn til å videreutvikle både et levende sentrum og vitale bydeler. *Kulturarenaplanen 2019-2030* legger vekt på kulturlivets egne behov for lokalisering og samlokalisering, aktivt vedlikehold av eksisterende bygningsmasse og nye lokaler, samt at det må tas høyde for innbyggernes aksjonsradius i forhold til tilgjengelighet, ønske og behov for egenaktivitet og opplevelser. Byrådets plattform følger opp planen, og vektlegger gode produksjons- og formidlingslokaler for amatørkulturlivet, for lokalt kulturarbeid og bibliotekene, for det profesjonelle kunst- og kulturfeltet og for museumsfeltet.

Denne ønskede utviklingen er i tråd med *Bergen 2030, Kommuneplanens samfunnsdel* som understreker at Bergen kommune skal være en aktiv utbygger av offentlig infrastruktur. Med nærhet og samlokalisering av tjenester vil bergenserne få et mer effektivt tjenestetilbud både når det gjelder arealutnyttelse, kortere avstander, større tilgjengelighet og bedre sammenheng i tilbudene. Nye offentlige tilbud skal plasseres slik at de styrker gåbyen Bergen og den allmenne tilgjengeligheten til byens kulturtilbud.

Bergen kommunes plan for frivillighet skal sikre at Bergen er en foregangsby for frivilligheten innenfor ulike samfunnsområder. Planen er gjennomarbeidet med stort fokus på frivillighetens selvstendige stilling. Plan for frivillighet omhandler frivilligheten på tvers av fagfelt, med fokus på Bergen kommunes egne tiltak og samarbeid med frivillige aktører. Med et bredt syn på frivilligheten ønsker Bergen kommune å gi frivilligfeltet virkemidler for å drive frem nye frivillige initiativ og organisasjonsmodeller i lokalsamfunnet, gi bedre utnyttelse av kommunale lokaler og økt rekruttering til frivillig arbeid. Plan for frivillighet skal styrke frivillighetens vekstvilkår basert på behov som kom frem under utarbeidelsen med planen.

Med bakgrunn i at befolkningen i Bergen kommune blir stadig mer mangfoldig, og for å utnytte de gode synergiene dette kan gi, har kommunen en egen, sektorovergripende plan. «Verden i Bergen – plan for inkludering og mangfold 2018-2022» setter søkelys på hvordan kommunen kan legge til rette for at mennesker som flytter til Bergen uavhengig av om det er på grunn av jobb, kjærlighet, studier, flukt eller andre årsaker gis mulighet til å bli inkludert og leve gode liv i Bergen.

Bergen har et rikt mangfold av ulike tros- og livssynssamfunn, som er viktige formidlere av kunst og kultur. Den norske kirke og de mange tros- og livssynsorganisasjonene i Bergen har et stort antall frivillige engasjerte, og byens kirker kan ses på som byens største kunstgalleri, der ulike kunstarter er representert i et tidsspenn på tusen år. Mange innbyggere nyter godt av det rike kulturlivet i tro- og livssynssamfunn, gjennom seremonier, arrangementer og tilstelninger. Bergen kommune støtter kunst- og kulturaktiviteter i regi av Den norske kirke, samt andre kulturformidlere i menigheter og trossamfunn.

Bergen kommune har etablert et barnefamiliepanel der rundt 20 prosent av alle familier i Bergen med barn mellom 3 og 15 år deltar. Panelet skal gi kunnskap om hele fritidslivet til barn og unge i Bergen. Formålet er å beskrive barnefamilienes kultur-, fritids- og idrettsbruk, og undersøke blant annet geografiske og økonomiske sammenhenger med aktivitetsnivå blant barn og unge. Kunnskapen skal brukes til å forbedre tilbudene, tilpasse tilbudene til spesifikke områder og målgrupper, og sikre høyere deltagelse. Barnefamiliepanelet vil være sentralt i å innhente statistikk for videre arbeid med oppfølging av enkelttiltak i Plan for mangfold og deltagelse i kunst- og kulturfeltet, og vil være et viktig utgangspunkt for de områdespesifikke handlingsplanene som skal følge opp planen.

4. Handlingsdel:

«Bergen skal være en demokratisk og liberal by som fremmer raushet, toleranse, ytringsfrihet og meningsmangfold» står det i byrådsplattformen. Kunst- og kulturpolitikken skal legge til rette for og stimulere et menings- og ytringsmangfold, og sikre at ulike stemmer, fra alle deler av befolkningen, blir hørt og har gode formidlingsarenaer. Ethvert demokrati er et uenighetsfellesskap. Kunst- og kulturfeltet innbyr til utprøving, engasjement, fellesskap – og uenighetsfellesskap. Slik bidrar feltet til en sterkere offentlighet der ulike meninger får komme til orde.

Kunst- og kulturfeltet skaper også rom for en åpen og mangfoldig diskusjon om hvilke verdier som påvirker samfunnet vårt, og derfor er bred representasjon av innbyggerne og høy grad av deltagelse avgjørende for både lokaldemokratiet og for Bergens utvikling som kulturby. Tiltakene som foreslås i denne planen skal sette oss i bedre stand til å utnytte kunstens og kulturens samlende kraft på en måte som skaper en rausere inkludering og et større mangfold, og som samtidig gjør bergensk kunst- og kulturliv enda mer relevant, levende og kunstnerisk innovativt enn det er i dag.

Hovedmål

Kunst- og kulturtilbudet i Bergen skal speile et mangfoldig samfunn, der alle byens innbyggere skal ha tilgang til å utøve og oppleve kunst og kultur av høy kvalitet, aktualitet og relevans. Alle skal få anledning til å delta og utfolde seg i et fritt og uavhengig kunst- og kulturliv.

4.1. Planens satsingsområder

I arbeidet for å legge til rette for økt deltagelse og mangfold blir fem bærebjelker helt sentrale:

- Ytringsfrihet og ytringsmangfold
- Nettverk
- Infrastruktur
- Kommunikasjon og formidling
- Organisering og forvaltning

Innretningen med bærebjelker bygger på en langvarig bergensk kulturpolitikk med tilsvarende oppbygging, der en retning for utviklingen systematiseres og innføres gjennom særskilte satsingsområder. De fem bærebjelkene i denne planen drøftes på ulike måter i de ulike underkapitlene og vil kunne ha ulik betydning innenfor de ulike virksomhetsområdene. Bærebjelkene vil følges opp gjennom en rekke felles og feltspesifikke tiltak som presenteres i de ulike underkapitlene.

Ytringsfrihet og ytringsmangfold

Bergen har tradisjonelt vært et sted for sterke ytringer, hvor kulturuttrykk som har evnen til å sette dagsorden har vært framelsket. I et mangfoldsperspektiv bør vi ta vare på den positive kraften og det demokratiske prinsippet en slik uavhengig ytringskultur innebærer. Samtidig må vi kontinuerlig jobbe for å inkludere flere ulike stemmer og perspektiver som kan utfordre

fastsatte begreper om kunsten og samfunnet og bringe samtalen om dem videre. Dette fordrer at vi aktivt sporer og motvirker ekskluderende strukturer i egen virksomhet og forvaltning.

Ytringsfrihet og ytringsmangfold er særlig viktig i dagens pressede mediesituasjon, der det blir stadig vanskeligere for kunsten å sette dagsorden. Kunst- og kulturkritikken kan bidra til en levende offentlighet, ved sin evne til å sette ulike kulturuttrykk inn i nye sammenhenger, og ved at den kobler seg på en større samtale om samfunnet i dag på kulturfeltets egne premisser. Kritikkk har også potensial som verktøy for refleksjon og som tenkemåte for barn og unge, og kan skape undring og meningsutveksling på tvers av aldersgrupper og kulturell bakgrunn. At arrangementer holdes i åpne fora som ivaretar den enkeltes opplevelse av trygghet og anerkjennelse er et sentralt poeng for å motvirke dannelsen av ekkokamre og tendenser til polarisering. I et slikt perspektiv blir det også åpenbart at en satsing på mangfold vil bidra til å styrke kulturfeltets egen selvrefleksjon, for også kunst- og kulturmiljøer kan ekskludere alternative stemmer.

Nettverk

Gode møter mellom mennesker er avgjørende for å støtte opp under og stimulere befolkningens engasjement. Fysiske så vel som digitale møter med godt og interessant innhold skaper felles referanserammer og fremmer sosiale bånd på tvers av mindre, etablerte fellesskap. Slik skapes og utvides nettverk. Samtidig er det viktig å være bevisst at noen står utenfor nettverkene. Det er derfor behov for å legge til rette for å utvide eksisterende og danne nye nettverk for å øke oppslutningen om og interessen for kulturelle fellesskap. En slik bevisstgjøring er like relevant for en satsing på talentutvikling, som må være preget av mangfoldstenking for å sørge for et bredt tilfang av nye stemmer. Dette vil igjen kunne føre til en enda mer mangfoldig rekruttering av utøvere og publikum. Videre skal eksisterende og nye samarbeid utvikles, mellom kulturinstitusjonene, amatørkulturlivet og lokale organisasjoner, eksisterende publikumsgrupper og personer som ikke enda er aktive kulturbrukere. Dette er i tråd med den tradisjonelt sett sterke delekulturen i det bergenske kunst- og kulturfeltet, der erfaring, kompetanse og utstyr deles på tvers av fagfeltene. Denne delekulturen skal videreutvikle seg gjennom at det i enda større grad skal legges til rette for deling av kunnskap og nettverk mellom det frie kunst- og kulturfeltet og de store institusjonene, og mellom kommunens egne kulturavdelinger.

Infrastruktur

En kommunal satsing på ulike former for kulturarenaer, både tradisjonelle og utradisjonelle, utendørs og innendørs skal tilrettelegge for en hensiktsmessig infrastruktur for økt deltakelse og et mangfoldig aktørbilde. Byens kulturarenaer skal være trygge møteplasser med en inkluderende infrastruktur, hvor alle skal kunne føle seg velkommen. Man skal få god informasjon om både praktiske spørsmål så vel som program, samt om hvordan man kan bli frivillig eller deltager. Unge som ønsker å gå på kulturarrangementer med 18-årsgrense skal bli tilbudt vergeordning ved behov. Funksjonelle, fleksible og tilstrekkelige areal for kunst- og kulturproduksjon, kulturutøvelse og formidling er viktige mål i kulturarenaplanen, og en forutsetning for å oppnå mangfold. Spesialiserte produksjons- og formidlingslokaler for det profesjonelle feltet og for museumsfeltet, allmenne kulturbygg i bydelene, videreutvikling av kulturaksen i sentrum, nye kulturarenaer, og ikke minst en satsing på bibliotek i alle bydeler, skal gi gode, fysiske rammer for et mangfoldig kulturliv. Samtidig er det grunnleggende viktig at lokalene er tilgjengelige, både gjennom å være universelt utformede, og ved å være sentralt plassert i sentrum og i bydelssentrene, i tråd med ideen om gåbyen Bergen.

Kommunikasjon og formidling

Det gjøres allerede et stort og viktig formidlingsarbeid i institusjonene og i amatørkulturlivet, men mange av byens innbyggere har fortsatt liten kunnskap om bredden av lokale kulturtilbud, og terskelen for å delta for første gang kan synes høy. Aktørene, både profesjonelle og amatører, må være bevisst hvilke kommunikasjonskanaler-, verktøy og språkbruk de tar i bruk, for at flest mulig skal kunne oppleve og delta i kunst- og kulturlivet. Bevisstgjøringen omfatter hele kjeden fra hvordan publikum og potensielle deltagere får vite om arrangementet, hvordan de blir møtt, muligheter for differensiert prissetting, hvordan de eventuelt selv kan delta, tilgjengelige formidlingsopplegg i institusjonene og oppfølgende informasjon i etterkant av besøket.

Betydningen av at kulturinstitusjonene og enkeltaktører kan tilby digital formidling som et supplement til de fysiske kulturarrangementene er i dag åpenbar. Og muligheten for digitalt samspill har vært avgjørende for at flere amatørkulturorganisasjoner har kunnet opprettholde sin aktivitet og sin drift i et fellesskap under koronakrisen. Denne utviklingen viser at teknologi gir oss anledning til å spre kunst og kultur til befolkningsgrupper på stadig nye måter. For de publikumsgruppene som av ulike årsaker ikke benytter tilbud i de fysiske kulturinstitusjonene, eller som ikke bor i nærheten, kan nye teknologiske løsninger være viktige verktøy for gode kunst- og kulturopplevelser. Samtidig krever de tekniske løsningene både en helt spesiell digital kompetanse og tilgang til utstyr og digitale plattformer. I dette ligger det et stort potensial for erfaringsutveksling mellom aktører, og for nettverk som både kan fungere som kommunikasjonskanaler og kan fange opp dem som har behov for opplæring og tilgang til ressurser.

Organisering og forvaltning

Det finnes flere gode lokale eksempler på enkeltinstitusjoner og organisasjoner som over tid har vist en aktiv prioritering av å bygge en mangfoldig intern kompetanse gjennom ansettelse og styreverv. Likevel ser man et tydelig behov for en bredere erfaringsbakgrunn i ledende posisjoner, organisasjoner, styreverv og forvaltning – på alle nivåer – i byens kunst- og kulturfelt. For å kunne nå ut til et mer mangfoldig publikum, bør det samme mangfoldet først gjenspeiles i egen organisasjon og i kulturinnholdet, gjennom aktiv og kontinuerlig selvrefleksjon rundt organisasjonsstrukturen. Mangfold må i større grad vektlegges i rekrutteringsprosesser i alle deler av kulturlivet. Bergens kulturliv skal gi plass til et tydelig og forpliktende initiativ til å jobbe målrettet for å bryte ned institusjonalisert ekskludering, og som systematisk videreutvikler, kartlegger og synliggjør de til enhver tid tilgjengelige faglige og spesialiserte kompetanser i byen vår.

4.1.1 Mangfold blant publikum

Tilgang til kunst og kultur er et grunnleggende gode i et fritt samfunn. Et bredt publikumstilfang er samtidig viktig for kunst- og kulturaktørene, både for å sikre en størst mulig rekkevidde for ulike kunstneriske uttrykk og formidlingstilbud, men også fordi mange av disse aktørene er avhengige av publikumsinntekter. Samtidig kan kunsten speiles i respons og tilbakemeldinger både fra et allment og et faglig publikum, og bredden i publikum kan på den måten bidra til ny kunstnerisk inspirasjon og utvikling. Bergen kommunes kulturstrategi, der det vises til at «Kunst og kultur som en viktig del av innbyggernes og byens identitet gjenspeiles i gode publikumstall og et publikum opptatt av kvalitet, mangfold og tilgjengelighet» har kanskje aldri vært viktigere.

Delmål

Alle byens innbyggere, uavhengig av etnisitet, kjønn, seksuell legning, alder, geografisk tilhørighet, funksjonsevne eller sosioøkonomisk bakgrunn skal ha anledning til å oppleve og ta del i byens kunst- og kulturliv.

Status og utfordringer

Bergens kunst- og kulturinstitusjoner har et stort potensial til å kunne nå et enda mer sammensatt publikum enn de gjør i dag. Forutsetningene for å nå dette potensialet varierer imidlertid fra institusjon til institusjon, og mange små aktører har i utgangspunktet lite ressurser tilgjengelig til markedsføring og formidling. Kommunen ønsker i større grad å kunne tilrettelegge for en infrastruktur som ivaretar kommunikasjon og synlighet av bredden i kulturtilbudene, og vil samtidig at de større institusjonene prioriterer å nå utover sitt kjernepublikum.

Kultur og folkehelse

Nyere forskning viser med tydelighet til kunsten og kulturens positive ringvirkninger. Flere studier fra en rekke land viser eksempelvis en klar sammenheng mellom barns eksponering for kunst og kultur og skolerresultater. Kunst og kultur bidrar til barns motoriske, kognitive, kreative, sosiale og følelsesmessige utvikling, og gir mestringsfølelse gjennom å gi barn muligheten til å uttrykke seg, samt øve seg på å motta kritikk og ros. For alle aldersgrupper kan kunst og kulturopplevelser og -utøvelse redusere stress, noe som igjen bidrar til bedre helse. De klare helsefordelene ved kunst- og kulturbruk viser den store betydningen av lett tilgjengelighet til kunst- og kulturtilbudene for mennesker i alle livsfaser og fra ulike sosioøkonomisk bakgrunn. Det blir desto viktigere å nå bredere med formidlingen av kunst og kultur i Bergen, blant annet gjennom å styrke tilbudet i Aktivitetskortet og bidra til økt bruk av mangfoldet av tilgjengelige aktiviteter i kortet.

Blant grunner til underrepresentasjon fra ulike publikumsgrupper kan være at kunst- og kulturtilbudet ikke oppleves som relevant, enten i form av rammer eller format, mangel på representasjon i uttrykk eller historier som blir formidlet, homogenitet blant publikum for øvrig og blant utøverne på scenen. For mange potensielle deltagere og utøvere er heller ikke kunst og kultur nødvendigvis en prioritert aktivitet. Andre utfordringer er fysisk og praktisk tilrettelegging i arenaer og for produksjoner, slik som universell utforming, tilrettelegging for syns- og hørselshemmede og for personer med kognitive utfordringer som ulike typer demens, tidspunkter som ikke er tilpasset eldre, klart språk i kommunikasjon og formidling og programmer på ulike språk. Manglende betalingsevne blant enkelte publikumsgrupper er også en faktor som må tas høyde for. I denne sammenheng er det av stor betydning å ha kunnskap om hvem som ikke benytter kulturtilbud, og hvorfor. Bergen kommunes

barnefamiliepanel vil være kunne bidra til kunnskapsgrunnlaget gjennom sine spørreundersøkelser.

Publikumsflyt

Publikums møte med kunst og kultur kan skje fysisk eller digitalt, og begge gir muligheter for gode og berikende opplevelser. Kunst- og kulturaktørene er gjennomgående opptatt av publikumsutvikling, og mange lokale aktører jobber godt og målrettet med nye metoder for å nå et bredt spekter av publikum, med fokus på møter mellom mennesker og med kunsten. Samtidig er det også tydelig at mange fremdeles i stor grad henvender seg til det publikummet de allerede kjenner, og umiddelbart appellerer til. Alle lokale kunst- og kulturinstitusjoner skal utfordres til å tenke nytt om sitt publikum. Hva et større mangfold blant publikum innebærer i praksis vil derimot variere fra virksomhet til virksomhet. Innspill til planarbeidet har gitt inntrykk av at enkelte av byens innbyggere kan oppleve stor avstand til enkeltinstitusjoner- og kunstuttrykk, men sterk tilhørighet til andre. Erfaringene med den relativt nyetablerte tilskuddsordningen Åpne Dører, som gir støtte til formidlingstiltak som har potensial til å trekke nye kulturbrukere til institusjonene og kan fungere som en døråpner inn til den smale kunsten, har på kort tid vist viktige effekter og ringvirkninger av publikumsflyt mellom ulike institusjoner og på tvers av uttrykk. Ordningen viser at det nytter å tilrettelegge for samarbeid om publikumsrettede tiltak på tvers av institusjonene og fagfeltene. Det er potensial for enda mer samarbeid mellom, og stimulering til ekstraordinære formidlingsprosjekter fra, store og små kulturinstitusjoner i byen. En bergensk versjon av det amerikanske arrangementet *Black History Month*, som tar utgangspunkt i bergenske forhold og historie, vil eksempelvis kunne være et viktig bidrag til å belyse vår lokale innvandringshistorie gjennom formidling og debatt, og vil kunne knytte sammen ulike grupper i samfunnet både på scenen og blant publikum.

Inkluderende arenaer og arrangementer

Det er den senere tiden gjort et grundig og ambisiøst arbeid i Bergen med å skape trygge kulturarrangementer som oppleves inkluderende. Målet er å senke terskelen for å oppsøke nye arenaer eller oppleve nye kunstneriske uttrykk. Borealisfestivalen lanserte i mars 2020 en programerklæring der de gjennom en rekke konkrete tiltak gikk inn for å skape trygge rom og tilrettelegge for tilgjengelighet for alle. Et av tiltakene var konseptet «En ny venn», for personer som ikke ønsket å gå alene på et arrangement eller som ville møte en ansvarlig, inkluderende og edru person på arrangementet. Ulike former for vergeordning for ungdommer under 18 år er i dag etablert i flere arenaer, og behovet for flere er stort. Det er videre et ønske fra ungdommens side at det arrangeres flere konserter for aldersgruppen under 18 år, slik blant annet Kulturhuset Østre har gjort med stor suksess.

Festspillene i Bergen har i løpet av flere år jobbet aktivt for å øke mangfoldet blant sitt publikum, blant annet gjennom «Festspillkollektivet» som jobber målrettet for å utvikle tilbud til mennesker som opplever redusert tilgang på kunst- og kulturopplevelser, så som beboere på eldrehjem eller innsatte i soningsanstalter. Festspillene jobber også med øvrig målrettet kommunikasjon og tilpasning til ulike grupper blant annet gjennom initiativer som «Festspillbroen», som henvender seg til innvandrergupper på flere ulike språk. Bergen Nasjonale Opera har utviklet et tilbud til syns- og hørselshemmede og tilbyr som første operaselskap i Norge universell utforming for denne gruppen på operaforestillingene i Grieghallen. Bergen Assembly har samarbeidet med organisasjonen Papillon, Vuma projects og interesseforeninger for døve, psykisk syke og autisme i sine formidlingsprogram. Bergen

Filharmoniske Orkester har utviklet strømmetjenesten BergenPhiLive som åpner for å nå et bredt publikum digitalt, blant annet på seniorsentre og institusjoner rundt om i kommunen. Innføringen av «Kunstkompis»-ordningen på KODE er et eksempel på inkludering av nye publikumsgrupper, her ved at frivillige tar med seg eldre til museet. Tilbudet er en del av KODE Åpen, hvor KODE samarbeider med blant andre Verdighetsenteret, Kriminalomsorgen, Bergensklinikkene, Robin Hood huset, Røde Kors og Kirkens bymisjon, om et omfattende tilbud av omvisninger, kurs, workshops, familieverksteder med mer. Bymuseets arbeid med tilgjengeliggjøring av innhold på mange ulike språk er et eksempel på en annen tilnærming. Bymuseet har også egen frivillighetskoordinator, og arbeidet med frivillige utgjør en viktig del inn i arbeidet med mangfold og inkludering. Museet tilrettelegger for spesialsydd omvisninger og aktiviteter ved behov.

Videre har Bergen offentlige bibliotek blitt en viktig sosial møteplass for mange av byens innbyggere, og utmerker seg i et mangfoldsperspektiv med et variert tilbud av gratisarrangementer både på hovedbiblioteket og ute i bydelene. Biblioteket er også arena for eksterne aktører, som nyMusikks ukentlige arrangement Bibliotekmusikken. Også barn og unges møte med kunst og kultur i skolehverdagen gjennom Den Kulturelle Skolesekken bidrar til å senke terskelen for deltagelse ved at uttrykkene og opplevelsene når ut til alle i skolepliktig alder.

Digital formidling

Forskningen knyttet til kunstens helsefordeler er i stor grad knyttet til faktiske besøk i kulturinstitusjoner, og direkte møter mellom publikum og kunsten – og i barns tilfeller det taktile ved at de får skape noe med hendene. Når forskning så tydelig viser at kunst og kultur er helsefremmende, er det viktig å bruke den digitale utviklingen på en positiv måte. For å nå de publikumsgrupper som av ulike årsaker ikke benytter – eller kan benytte – tilbud på fysiske arenaer kan nye teknologiske løsninger være viktige formidlingsverktøy. Bergen kommune har i tre år gjennomført ulike varianter av mønstringen «Bergen Nå» i samarbeid med Festspillene i Bergen, byens kunstprodusenter og kommunale tjenester, for å skape engasjement rundt digitalisering av kunst- og kulturformidling, og teste ut hvordan man gjennom digitale verktøy kan nå ut med kunst og kulturopplevelser til flere innbyggere.

Digital formidling kan både fungere som et markedsføringsverktøy og som en distribusjonskanal for selve verket. Strømming benyttes i dag både for formidling av en rekke kunstneriske uttrykk, fra musikk, scenekunst, tverrestetisk til performancekunst med mer, men også i stor grad til formidling av arrangementer som kunstnersamtaler og seminarer. Strømmetjenestene gjør det særlig enklere å spre musikk- og scenekunstopplevelser til flere, for eksempel når Bergen Filharmoniske Orkester strømmes sine konserter til sykehjem, skoler, eller til dem som sitter hjemme i stuen og av ulike årsaker ikke kan komme til konsertarenaen. I tillegg kan digitale plattformer gi musikken og scenekunsten nye publikumsgrupper, gjennom å være tilgjengelig på en arena der flere grupperinger i samfunnet er aktive enn dem som vanligvis går på byens fysiske kulturarenaer. Slik blir den smalere, nyskapende kunsten effektivt tilgjengeliggjort for et bredere publikum. Det ligger et potensial i å gjøre kunst tilgjengelig for pasienter ved sykehus og andre helseinstitusjoner via skjermer. Strømming har også verdi som et tilbud til barnehager, skoler og eldresenter, som kompletterer kinobesøk og gjør at det blir enklere å eksponere spesifikke grupper for kunst og kultur, og integrere den i undervisning eller i miljøer der kunsten kan ha en positiv stimulerende rolle.

Aktiviserende og pedagogiske funksjoner ligger også latent i kunst- og kulturopplevelser som åpner for toveiskommunikasjon mellom kunstnere, kulturinstitusjoner og publikum. Disse faktorene kan medvirke til økt deltagelse og større, mer sammensatte publikumsgrupper. Enkeltaktører som Transiteatret utvider scenerommets fysiske rammer og strømmer forestillinger på nett eller til lytteposter i sanntid i forskjellige byer. Kompani 13 jobber med interaktivt teater for ungdom, hvor elever får kommentere handlingen via smarttelefoner.

For formidling innen det visuelle kunstfeltet er teknologiske verktøy per i dag gjerne knyttet til digitale museum og digitale utstillinger. Også museene og det frivillige kulturvernfeltet har fordeler av digital formidling, eksempelvis i situasjoner der universell utforming ikke er mulig, i enkelte kulturhistoriske bygninger og -bygningssmiljø, i veteranbåter, -tog og -busser. Museum Vest er et eksempel på en aktør som gjennom sitt arbeid med nye digitale formidlingsmetoder når ut til nye publikumsgrupper. DigitaltMuseum er en felles, åpen database over samlinger i norske og svenske kunst- og kulturhistoriske museer. Utfordringen med slike verktøy er å sikre god informasjon til ulike målgrupper.

Film og TV-bransjen har vært tidlig ute med å ta i bruk nye digitale kanaler og verktøyer som gir helt nye inngangsporter til spesifikke målgrupper. I likhet med de øvrige kunstfeltene er strømming en viktig tilgjengeliggjøring av filmkunsten for de publikumsgruppene som er forhindret fra å komme seg på kino, eller som et tilbud til skoler, barnehager og eldrester. Datspill aktiviserer mange grupper og enkeltindivider i samfunnet som ellers kanskje ikke vil identifisere seg som brukere av kunst og kultur, og feltet besitter kunnskap om alternativ formidling som kan ha overføringsverdi for de øvrige kunstfeltene.

Teknologi som lydbøker, podcaster og strømmetjenester har bidratt til å gjøre kulturuttrykk tilgjengelig for en større publikumsgruppe, samt inspirere og senke terskelen for deltagelse i amatørkulturlivet, og rekruttere flere typer av publikummere til fysiske arrangementer. Podcaster bidrar både til at arrangementer får forlenget levetid og gir dem mulighet til å bli en del av den offentlige samtalen, samtidig som arrangementene gjøres tilgjengelig for publikummere som av ulike grunner ikke kan oppsøke det fysiske arrangementet. Mange av byens museer, festivaler, kunstinstitusjoner og litterære arrangører gjør sine arrangementer tilgjengelig som podcast i etterkant av gjennomføring. Særlig for smalere arrangementer er podcaster et viktig og bærekraftig alternativ for å etablere miljøer i en større geografisk radius.

Veier inn til kulturen

Uansett om aktørene formidler fysisk eller digitalt er det viktig at aktørene har publikum i fokus fra programmering til formidling. Aktørene bør jobbe for en økt forståelse av hvem deres potensielle publikummere kan være – og hva som interesserer dem – for å bedre legge til rette for å finne engasjerende veier inn til det kunstneriske programmet. Gjennom samarbeid med aktører med andre målgrupper kan institusjonene og arrangører bedre forstå og kommunisere hva slags tilbud som er relevante og meningsfylte for målgruppene de ønsker å nå. I denne forbindelse blir det viktig å utvikle og ta i bruk verktøy for publikumsundersøkelser, samt legge til rette for samarbeid og deling av kompetanse gjennom nettverksmøter, som gjør feltet i stand til å utvide tradisjonelle publikumsgrupper. Etableringen av et Kunnskapstorg for å dele kunnskap og kompetanse om planens målgrupper vil være et sentralt tiltak for amatørkulturfeltet, det profesjonelle feltet – herunder det kommersielle kulturlivet – og kommunale tjenester.

God informasjon om hvilke tilbud som finnes, i et tilgjengelig språk og gjerne flerspråklig, er grunnleggende for både rekruttering og inkludering av nye publikummere, både for amatørkulturlivet, det profesjonelle kulturlivet og museumsfeltet. Kunstplanens tiltak om å utvikle nettstedet kulturbybergen.no som en samlende oversikt over hvilke kulturtilbud som finnes i byen og hvilke arrangementer som er tilgjengelig, vil ha stor betydning også for å nå målsettingen i denne planen. Samtidig har fortsatt fysiske plakatvegger en viktig funksjon for å nå bergenserne der de jobber og bor, og kommunen vil tilrettelegge for flere fysiske plakatvegger i alle Bergens bydeler og god informasjon om hvor de er lokalisert. LittFestBergen har en egen ungdomssatsning, LittFestUng, i tett samarbeid med Bergensskolen arrangerer møter mellom skoleelever og forfattere fra hele verden. Det er ønskelig å utvide denne satsningen, som legger til rette for aktiv deltakelse fra skoleelevenes side, i årene som kommer.

Samarbeidet mellom kulturinstitusjonene, Bergen Voksenopplæring og Introduksjonsprogrammet for nyankomne flyktninger er en viktig vei inn i kulturlivet for mange av byens nye innbyggere. Samarbeidet fungerer godt i dag, og har stort potensial for videreutvikling, særlig i perioder av året der skolen har mindre undervisningstilbud. Erfaringer fra det arbeidet byens kulturinstitusjoner hittil har lagt ned i målrettet publikumsutvikling på flere områder, og med resultater som speiles i idrettens vellykkede arbeid med integrering, viser nettopp at møter mellom mennesker er det mest effektive verktøyet for å nå nye publikumsgrupper. Som et ledd i å videreutvikle dette arbeidet vil kommunen gi støtte til etableringen av *Kulturloser*, som skal ha praktisk erfaring fra å knytte grupper av mennesker sammen på tvers av kulturell og sosial bakgrunn, såkalt brobyggerkompetanse. Kulturlos-ordningen vil samarbeide tett med institusjoner og organisasjoner i det profesjonelle feltet, både det offentlig støttede og det kommersielle, med amatørkulturfeltet og med kommunens kulturavdelinger i arbeidet med å skape en større bredde i publikum i kunst- og kulturfeltet som helhet. I dette arbeidet vil det også være relevant med erfaringsutveksling med idretten og Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn (STL).

Videre vil kommunen bygge på det innovative kunstneriske arbeidet som er lagt ned i å skape prosjekter som er tilpasset smittevernrestriksjoner under koronapandemien. I tillegg til et stort antall gode, digitale prosjekter hvor publikum fikk flere, nye muligheter til å oppsøke, se, erfare og delta i kunst- og kulturopplevelser fra sitt eget hjem, finnes en rekke kunstnerisk interessante prosjekter som har basert seg på alternative arenaer eller formidling som tar hensyn til restriksjonene uten at begrensningene hemmer kulturopplevelsen. Bodil Rørtveit Lunde og Benedicte Maurseths (m.fl.) lot publikum oppleve et tverrkunstnerisk konsertprosjekt fra hengekøyer på Fløyen. Og Hordaland Kunstsenter, i et prosjekt med en kollektiv dimensjon som forsterket følelsen av bydelstilhørighet og kunstsenterets tilstedeværelse i lokalmiljøet, sendte 3000 postkort med motiv fra utstillingen *Old Tree* samt teksten «Kjære nabo, hva ser du i dette kunstverket?» til beboere på Nordnes. Innenfor scenekunst har man den seneste tiden sett eksempler på hybride, publikumsaktiviserende forestillinger satt i byrom og bynære miljøer, og innenfor musikk og tverrfaglig kunst finner man nettbaserte radiosendinger som presenterer nyskrevet musikk, performanser og kunstfaglige diskusjoner som inkluderer både lokale, nasjonale og internasjonale kunstnere. Prosjekter der medvirkende kunstnere inviterer mindre grupper fysisk eller digitalt inn i eget arbeidsmiljø mens de framfører mesterklasser, presenterer arbeidet sitt eller sin egen kunstneriske prosess har også potensiale til å øke kunnskap om og interesse for kunst og

kultur. Fortsatt gode søknadsmuligheter for prosjekter av en slik karakter vil være grunnleggende for at det frie kunst- og kulturlivet kan henvende seg til nye publikummere.

Strategier

- La deltagelse og mangfold være et premiss for utviklingen av kulturlivet
- Prøve ut, reflektere over og legge til rette for medvirkning i arbeidet med å nå nye brukergrupper
- Utfordre etablerte sannheter og dele kunnskap som setter andre, spesielt utsatte grupper, i stand til å delta i samfunnet
- Skape trygge, tilgjengelige og inkluderende rom for møter mellom kunstuttrykkene og publikum
- Legge til rette for en inkluderende og tilgjengelig formidlingskultur
- Bidra til å skape eierskap til kulturlivet i hele byens befolkning gjennom økt kulturkompetanse og kjennskap til kunst- og kulturtilbudene

Tiltak

- Stille krav om at tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet skal ha konkrete planer og mål for økt mangfold blant publikum
- Innføre og legge til rette for et bredt samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen
- Styrke tilskuddsordningen «Åpne dører» for å kunne støtte initiativ til arrangementer som bidrar til å formidle og diskutere mangfold og relaterte, aktuelle problemstillinger fra et samtidig perspektiv og på lokale premisser
- Etablere et samarbeid mellom kulturinstitusjonene, Nygård skole og Introduksjonssenteret for flyktninger om utvidet kulturtilbud for introduksjonsprogramdeltakere i perioder med mindre undervisningstilbud.
- Utvikle Aktivitetskortordningen med flere tilbydere
- Ta initiativ til at det etableres flere vergeordninger for barn og unge under 18 år som ønsker å gå på kulturarrangementer på arenaer med 18-årsgrense
- Etablere et Kunnskapstorg for å gi medarbeidere og bransje økt kunnskap og kompetanse om planens målgrupper, og arrangere møter i samarbeid med nettverksorganisasjonene for å styrke eksisterende og nye nettverk på tvers av fagfelt og institusjonsnivå, og legge til rette for deling av kompetanse og erfaring
- Utvikle og ta i bruk verktøy for publikumsundersøkelser blant annet gjennom Barnefamiliepanelet, samt ta initiativ til og legge til rette for samarbeid som gjør feltet i stand til å utvide tradisjonelle publikumsgrupper
- Tilrettelegge for markedsføring og synlighet av kulturaktiviteter gjennom Kulturbybergen.no og flere fysiske plakatvegger i alle Bergens bydeler
- Tilrettelegge for kulturtilbud på tidspunkt som passer spesifikke målgrupper, eksempelvis barn og eldre
- Vektlegge at det benyttes et tilgjengelig språk i all publikumsrettet kommunikasjon
- Oppfordre feltene til å formidle sin aktivitet i bydelene

4.1.2 *Mangfold i kunst- og kulturfeltet*

Bergen kommune vil styrke bærekraften i kunst- og kulturlivet ved å legge til rette for inkludering av nye aktører. Det skal legges til rette for et større mangfold i alle ledd, i deltagelsen og utøvelsen i kunstnerpopulasjonen, i kunst- og kulturproduksjonen, i museums- og kulturvernarbeidet og i amatørkulturen. Dette kapittelet omfatter det profesjonelle kunst- og kulturfeltet, museums- og kulturvernfeltet, og amatørkulturfeltet.

Delmål:

Bergen kommune skal arbeide for at kunst- og kulturuttrykkene i byen speiler mangfoldet i samfunnet og samtiden på en måte som gjør at alle samfunnsgrupper opplever relevans og representasjon.

Strategier

Bergen kommune vil legge til rette for at det profesjonelle kunst- og kulturfeltet, museums- og kulturvernfeltet og amatørkulturfeltet speiler samfunnet og sikrer økt deltagelse og mangfold gjennom følgende strategier:

- Åpne opp for at et mangfold av talenter, utøvere, kulturprodusenter, institusjoner og organisasjoner får delta i arbeidet med å utvikle kulturfeltets innhold og relevans
- Anerkjenn mangfold som en styrke for økt innovasjon og kvalitet, som reflekteres i virksomhetens målsettinger, rekruttering og talentutvikling, og i formidling

Fellestiltak

Det innføres en rekke fellestiltak som skal gjelde for det profesjonelle kunst- og kulturfeltet, museumsfeltet og amatørkulturfeltet. Som tilskuddsgiver til de kunstneriske feltene, frivillige organisasjoner og kulturfeltet i Bergen er det viktig at kommunen setter i verk konkrete og forpliktende tiltak for å bygge ned ekskluderende strukturer og åpne opp for mangfold. Dette vil gjøres gjennom å stille krav til tilskuddsmottagere, og ved selv prioritere mangfold i behandlingen av tilskudd til alle fagfeltene.

Som arbeidsgivere har de store institusjonene en betydelig definisjonsmakt. Bergen kommune vil stille krav til tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet om konkrete planer og mål for økt likestilling og mangfold i egen organisasjon og styresammensetning. Tiltaket vil omfatte amatørkulturfeltet så vel som det profesjonelle kunstfeltet og museumsfeltet. For de profesjonelle, konsoliderte museene, de større kulturinstitusjonene og de kommunale investeringsfondene vil det kunne legges opp til strengere forventninger til økt mangfold og deltakelse enn for det frivillige kulturvernfeltet, amatørkulturfeltet og det frie kunst- og kulturlivet for øvrig.

Det legges opp til en rekke tiltak som skal sikre tilgjengelige og inkluderende prosedyrer innen tilskuddsforvaltningen og et mangfold i tildelingene. Mangfold skal være en sentral del av vurderingsgrunnlaget i all søknadsbehandling. Det skal settes tydelige krav til mangfold i retningslinjene til alle åpne tilskuddsordninger. Videre skal det utformes konkrete mål for hver tilskuddsordning basert på svakhetene i det aktuelle feltet, og utviklingen i tildelinger skal måles over tid for å kunne gi et kunnskapsgrunnlag for målrettede tiltak. For å sikre ytringsfrihet og ytringsmangfold i innholdsproduksjonen skal det gis tilskudd til nye stemmer innenfor alle de fagspesifikke tilskuddsordningene. Det skal videre prioriteres tilskudd til

kvalifiserte prosjekter hvor mangfold er en integrert del av prosjektet i de fagspesifikke tilskuddsordningene.

Etablerte strukturer kan hindre inkludering på flere nivå. Tilskuddsordningene skal gi rom for et mangfold av profesjonelle søkere, og kommunen skal jevnlig evaluere egne tilskuddsordninger med blikk for ekskluderende strukturer. For enkeltkunstnere kan det være utfordrende å få innpass i miljøene, orientere seg i feltet og bli fortrolig med søknadsarbeid. I tillegg til målrettet informasjonsarbeid og bevissthet rundt språkbruk vil det være hensiktsmessig å prøve ut alternative søknadsformat og innføre engelsk språk som alternativ i Tilskuddsportalen. Samtidig er det viktig å tilrettelegge for inkludering gjennom å opprette en tredje kjønnskategori i tilskuddsordningenes søknadsskjema, og bruke statistikk over kjønnsfordeling aktivt som et kunnskapsgrunnlag for å utjevne forskjeller innen feltene.

Nedstengningen av offentlige møtesteder under koronapandemien i 2020 viste et skifte av formidling av kunst og kultur som trolig vil få varige konsekvenser for feltet og for publikums kulturbruk. Det er avgjørende at kultursektoren reflekterer over hvem som faller utenfor, og hvordan erfaringene fra den brå overgangen fra fysisk til digital kulturformidling kan omsettes til en positiv utvikling som forbedrer tilgangen til kunst og kultur for flere, i trygge og inkluderende omgivelser.

Tiltak:

- Stille krav til tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet om at de skal ha konkrete planer og mål for økt likestilling og mangfold i egen organisasjon og styresammensetning
- Stille krav til institusjonene og organisasjonene om at deres handlingsplaner eller vedtekter skal inkludere mangfold som en dimensjon i utviklingen av virksomheten, men med rom for variasjon i hva begrepet bør romme
- Vektlegge likestilling og mangfold i styresammensetningen i de tilfellene der Bergen kommune oppnevner styremedlemmer til kunst- og kulturinstitusjoner
- Legge til rette for en bred og informert diskusjon om kvotering og insentiver som kulturpolitiske virkemidler gjennom aktiv bruk av statistikk til bevisstgjøring om skjevfordelinger eller skjev representasjon i feltet
- Stimulere til økt samarbeid på tvers av hele bredden i feltet om felles festivaler og arrangementer som fremmer mangfold og forståelsen av mangfold i samfunnet
- Oppfordre det profesjonelle kunst- og kulturfeltet til å utforme høykvalitetstilbud med et mangfoldsperspektiv til Den Kulturelle Bæremeisen, Den Kulturelle Skolesekken og Den Kulturelle Spaserstokken
- Sette tydelige krav til mangfold i retningslinjene til de åpne tilskuddsordningene, og la mangfold være en sentral del av vurderingsgrunnlaget i all søknadsbehandling. Det skal utformes konkrete mål for hvert fagfelt, og utviklingen i tildelinger skal måles over tid
- Legge til rette for ytringsfrihet og ytringsmangfold i innholdsproduksjonen gjennom å gi tilskudd til nye stemmer innenfor alle de fagspesifikke tilskuddsordningene, samt prioritere tilskudd til kvalifiserte prosjekter hvor mangfold er en integrert del av prosjektet i de fagspesifikke tilskuddsordningene
- Evaluere kommunens tilskuddsordninger jevnlig, med blikk for ekskluderende strukturer

- Utvikle en prøveordning for alternative søknadsformat til tilskuddsordningene
- Legge til rette for å velge engelsk i Tilskuddsportalen

Det profesjonelle kunst- og kulturfeltet

Delmål

Kulturbyen Bergen skal være åpen for impulser og gi rom for modige ideer og møter mellom mennesker og kunst. Byen skal by på mangfold og særpreg i de kunstneriske uttrykkene, i kunstnerpopulasjonen og i kunstinstitusjonene.

Status og utfordringer

Det profesjonelle kunst- og kulturfeltet i Bergen bidrar i stor grad til at Bergen er en nyskapende og ledende kulturby i nordisk sammenheng, med et kunstnerisk modig felt preget av utforskning og høy grad av kunstnerisk mangfold. Aktørene har gjennomgående et reflektert forhold til behovet for og betydningen av å tilrettelegge for et større mangfold blant utøvere og i administrasjons- og produsentledd. Langt de fleste større aktørene har egne strategier for å øke publikumsdeltakelsen. Samtidig har feltet tydelig rom for forbedring hva gjelder å legge til rette for at et bredere spekter av stemmer får skape kunst og kultur i Bergen, og får definere hvilke kunstneriske program som får innta scenen. Det profesjonelle kunstfeltet rommer i denne sammenhengen de kunstneriske fagfeltene musikk, visuell kunst, scenekunst, film, design, litteratur, kunst- og kulturkritikk og tverrestetiske uttrykk – herunder elektronisk kunst. Feltet er sammensatt, fra store og mellomstore institusjoner til mindre, kunstnerstyrte visningsrom og nettverksorganisasjoner, samt enkeltkunstnerne innenfor alle fagfelt. Bergen kommunes kunstplan for det profesjonelle kunst- og kulturfeltet sier følgende:

En nyskapende og internasjonalt relevant kunstby skal tilby et mangfold av kunstneriske sjangre og praksiser, handlingsrom for eksperimentering, kunstnerisk nyskaping og fordypning, bred variasjon i visningsmuligheter og engasjerende formidling og profesjonell kritikk av de til enhver tid aktuelle kunstverk. (Fra kunstplanen s. 95)

Det grunnleggende prinsippet for kommunens kunstpolitikk, også for et mangfoldig kunst- og kulturliv, er å skape spillerom for den frie og uavhengige kunsten, og kunstnerisk frihet med en armlengdes avstand til byens politiske system. Kommunens oppgave er i denne sammenheng å sikre gode rammebetingelser for kunstproduksjon- og formidling i form av varierte arenaer, frie prosjektmidler til kunstproduksjon, og driftsstøtte til et stort antall sentrale aktører.

Ytringsfrihet og mangfold i aktørbildet

I rapporten «Kunst og ytringsfrihet», utgitt av Fritt Ord i 2015, kommer det frem at én av tre norske kunstnere har opplevd å få sin ytringsfrihet begrenset, som følge av liten forståelse for kunstnerisk ytringsfrihet i befolkningen. Dette understreker at samfunnet må legge til rette for et større mangfold av stemmer og uttrykk i kunst- og kulturfeltet, innenfor inkluderende rammer som fremmer kulturelt mangfold.

En undersøkelse gjennomført av Balansekunstprosjektet i 2018, viste at det er en sterk underrepresentasjon av kvinner innenfor den formelle og organiserte musikkbransjen i

Bergen. Dette gjaldt særlig i teknikk- og produksjonsfeltet, men også i visse kunstneriske sjangre, slik som jazzfeltet. Borealisfestivalen har jobbet målrettet i flere år med å sikre balanse i sine programmer, både for kjønn og øvrig mangfold, og har fått nasjonal og internasjonal oppmerksomhet for sine klare likestillingsmål. Måten Borealis har arbeidet over tid og med et kritisk blikk på egen organisasjon og festival, med konkrete tiltak som resultat, er forbilledlig og viser at endring er mulig, og i mange tilfeller mer avhengig av vilje enn ressurser. I norsk og vestnorsk filmbransje har det vært fokus på kjønnsbalanse i flere år, og ved hjelp av statistikk og moderat kvotering er balansen bedret. Ved å arbeide for større mangfold i sine porteføljer kan de kommunale investeringsfondene Buzz AS for musikkbransjen og Mediefondet Zefyr for film- og spillbransjen fungere som insentiv til utvikling i bransjene. En forutsetning for en slik utvikling er bredere rekruttering innenfor alle ledd, fra musikere og skuespillere, produsenter, spillutviklere og regissører til styrer og administrasjon av selskaper.

I alle de profesjonelle kunstfeltene henger samspillet mellom scene og sal, verk og publikum tett sammen med at utøvere, repertoar, program og kuratoriske valg speiler et mangfold av grupper og enkeltmennesker på en relevant måte, slik at publikum kan få anledning til å både bli kjent og identifisere seg med utøvere og tematikker i kunstverk. Bergen Assemblies utgave i 2019 rommet i så måte et bredt spekter av kunstneriske innfallsvinkler til problemstillinger knyttet til utenforskap, menneskeverd, flyktningestrømmer, fysiske og psykiske utfordringer, mangfold og representasjon, og ikke minst flerkulturell bakgrunn blant unge i byen. Scenekunsten har historisk sett hatt lite rom for mangfold, både når det gjelder hvem som har fått skape og utøve scenekunst, og hvilke målgrupper scenekunsten har vært rettet mot. Det har vært en større tradisjon for mangfold i det frie scenekunstfeltet. Bergen har en sterk avantgardescene i BIT Teatergarasjen og mangfoldet i den internasjonale programmeringen er sterkt til stede. Det eneste nasjonale kompaniet for samtidsdans, Carte Blanche, har også preget scenekunsten i Bergen sterkt, og bidratt til mangfold i kunsten både gjennom utøvere med ulik kulturell bakgrunn, og gjennom sine kunstneriske uttrykk. Carte Blanche har, i likhet med BIT, en uttalt målsetting om å utfordre samfunnets etablerte holdninger. Fra Carte Blanche har det også sprunget ut viktige selvstendige dansekunstnere, som har gått i nyskapende retninger, dannet sine egne kompanier, og åpnet for mer kunstnerisk mangfold.

I både det nasjonale og det lokale visuelle kunstfeltet har mangfold det siste tiåret i stor grad handlet om tre ulike satsinger: Et fokus på inkludering av samiske kunstnere og kunstuttrykk, frontet av Office for Contemporary Art, har bidratt til nasjonal og internasjonal synliggjøring av kunstnerskap som tidligere har blitt oversett eller ikke fullt ut verdsatt. Den andre satsingen handler om utjevning av kjønnsmessig skjevfordeling i museenes samlinger, hvor flere sentrale norske kunstmuseer, inkludert KODE, har etablert ny innkjøpspolitikk der man prioriterer kvinnelige kunstnerskap. I det frie feltet, som i utstillingene hos de kunstnerstyrte visningsstedene, finner man også stor oppmerksomhet omkring likestilling i utstillingsprogrammene. Den tredje satsingen handler om mangfold forstått som flerkulturelt mangfold, og hvor det treårige, fellesnordiske prosjektet «Inkluderende kulturliv i Norden» har vært viktig. Bergens visningssteder har alltid hatt et sterkt internasjonalt program, men det siste året ser man at flere institusjoner har et sterkt utstillingsprogram med kunstnere fra Afrika, Asia, Midtøsten og Mellom- og Sør-Amerika. Kunsthall 3,14 står her i en særstilling, som en plattform utelukkende viet kunstnerskap knyttet til en global virkelighet, men også Bergen Kunsthall og Entrée har et internasjonalt og flerkulturelt utstillingsprogram.

Bergen kommune er medlem av fribyorganisasjonen ICORN (International Cities og Refugee Network), og ønsker å utvikle muligheten for å være friby for kunstnere fra øvrige kunstneriske fagfelt i samarbeid med relevante, internasjonale organisasjoner. Fribyordningen er nærmere beskrevet i kap. 4.1.4 Bergen Offentlige Bibliotek.

Sjangermangfold

Når det gjelder sjanger- og uttrykksmangfold er Borealis igjen i en særstilling blant aktørene i Bergen, med et stort spenn i sin programmering innenfor rammene av en særegen kunstnerisk identitet. Det kan imidlertid ofte oppstå utfordringer i møtet mellom sjanger, tradisjon og mangfold. Eksempelvis er det klassiske musikkfeltet og den klassiske musikktradisjonen i stor grad rettet mot vestlig og europeisk musikk. Spesialiseringen skaper enorm profesjonalitet i utøvelsen – som både repertoaret og sjangeren krever. Kommunen ønsker å gi rom for den spissede kunstutøvelsen og det smale kunstuttrykket i Bergen, i samspill med gode tiltak for å øke mangfoldet både blant uttrykk, og utøvere og publikum. Blant de store institusjonene på det klassiske feltet som Bergen Filharmoniske Orkester og Bergen Nasjonale Opera jobbes det godt med tilrettelegging for et mer variert publikum, og på tvers av lokale musikkorganisasjoner utvikles det stadig prosjekter som bidrar til å utvide grensene innenfor egen sjanger. For det klassiske feltet ligger det også ubrukte muligheter i å jobbe videre med å introdusere sitt kjernepublikum for ulike tradisjoner og repertoar, utvikle nye samarbeid og prosjekter på tvers av sjangre og stilretninger, samt jobbe målrettet for rekruttering innen instrumentgrupper hvor interessen er dalende.

Det er lang avstand mellom BIT Teatergarasjen og Carte Blanche og privatteatrene og den kommersielle scenekunsten når det gjelder kunstneriske retningsvalg, noe som viser feltets bredde i positiv forstand. Midt imellom den frie og den kommersielle scenekunsten står de etablerte institusjonene Den Nationale Scene og Det Vestnorske Teatret som skal gi publikum begge deler, både det folkelige og det smale. Her finnes det potensiale for mer brobygging mellom ulike miljøer, noe som i sin tur vil kunne åpne for større mangfold innenfor hele spekteret denne planen legger i mangfoldsbegrepet. Den Nationale Scene har som byens største institusjonsteater et særlig ansvar for at teaterets kjernevirksomhet skal gjenspeile mangfoldet i samfunnet. Det arbeides fra teatrets ledelse med en mer bevisst strategi for å øke mangfoldet i rollebesetning, øvrige kunstneriske og administrative funksjoner, innhold og utøvelse. Også Det Vestnorske Teatret har et mål om mer mangfold både på utøversiden og publikumssiden i Nynorskens Hus. Under dette målet hører konkrete planer om å løfte fram et større mangfold av fortellinger, og å kunne nå flere unge publikummere med prosjekter som setter språklig eierskap og minoritetsspråk i sentrum.

Innenfor litteraturfeltet har den nyetablerte Bergen internasjonale litteraturfestival allerede utmerket seg ved å jobbe aktivt og målrettet for en mer balansert representasjon i sitt festivalprogram. I likhet med Borealis programmerer de ut fra en forpliktende målsetning om reelt mangfold, der programmene til andre internasjonale litteraturfestivaler ofte domineres av forfattere og ordstyrere fra det engelske språkområdet.

Et regionalt filmmiljø er i seg selv mangfoldskapende på nasjonalt nivå – stemmer som ellers ikke ville sluppet til forteller historier som ellers ikke ville bli fortalt. I tillegg til å arbeide målrettet for å styrke produksjonsmiljøene i vår region må man samtidig ha en mer bevisst strategi for å inkludere mangfold i alle produksjonsledd og i innholdet som skapes. Mer Film er et eksempel på et lokalt produksjonsselskap som fokuserer på mangfold, innovasjon og sosial relevans i alle ledd. Arabisk filmfest er en inkluderende, liten filmfestival i Bergen som

gir mulighet til å oppleve film av høy kvalitet fra den arabiske regionen, og til å delta i samtaler om samfunnsaktuelle tema som filmene tar opp, og som kan være utfordrende å gå inn i. Bergen internasjonale Filmfestival er i seg selv svært mangfoldig i programomfanget, og festivalprogrammet spenner årlig fra Checkpoints – som er en egen temaseksjon med dokumentarer som tematiserer brudd på menneskerettigheter – til Klimafestivalen, i samarbeid med klimaforskningsmiljøene i byen.

Inkluderende arenaer

Musikkstedene i Bergen, herunder konserthus, scener og klubber, har vært essensielle for utviklingen av den lokale musikkscenen de siste 40 årene. Slike arenaer er også viktige samlingspunkter i samfunnet og kan for mange som ellers føler seg ekskluderte, fungere som tilfluktssteder. Etter initiativ fra musikkfeltet selv jobbes det nå fra kommunens side med et større samarbeidsprosjekt som skal samle byens spillesteder og utstyre disse med nødvendig kompetanse og verktøy for å kunne møte en mer variert gruppe av publikum og artister. Dette innebærer å iverksette tiltak og utvikle retningslinjer for å sikre at livemusikken kan oppleves i et trygt sosialt miljø, der utfordringer som seksuell trakassering, universell utforming, helse og miljø møtes aktivt. Bergen Kjøtt har tatt initiativ til å bygge et utvidet nettverk for kultursektoren, der man aktivt deler kunnskap og erfaringer om hvordan man kan skape trygge og inkluderende kulturarenaer.

Papillon er eksempelvis en møteplass for jenter og unge kvinner med krysskulturell- eller migrantbakgrunn, som har blitt en viktig samarbeidspartner for flere aktører i det bergenske kunstliv, deriblant Borealis, Bergen kunsthall og Bergen Assembly. Flere av tiltakene fra Borealisfestivalen og Bergen Kjøtt har overføringsverdi til andre organisasjoner.

Balansemerket er en merkeordning mot seksuell trakassering i kulturlivet, som tilbyr kursing, veiledning og verktøy for å bistå kunst- og kulturvirksomheter i å skape trygge og inkluderende arbeidsmiljø. Balansemerket er et initiativ fra Balansekunst, et samarbeid mellom over 90 norske kunst- og kulturorganisasjoner som jobber for et likestilt og mangfoldig kulturliv. Bergen kommune vil oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket.

Mangfold i talentutviklingen

Innenfor populærmusikken og de rytmiske sjangrene er det stor sammensmelting mellom ulike stilarter, sjangre og kulturer, og en sterk delings- og samarbeidskultur gjør terskelen lav for å bli inkludert i miljøet. Et av sjangerens fremste kjennetegn er at den stadig henter inn elementer og ideer fra andre felt og tradisjoner. Feltet er også sterkt internasjonalt orientert og har lange tradisjoner for nettverksbygging og kulturelt samarbeid på tvers av landegrenser. Man har de senere årene sett artister som har klart å skape en internasjonal artistkarriere gjennom selv å distribuere musikken sin på nettet, og bli oppdaget direkte av publikummere uten å ha blitt antatt av et plateselskap eller en produsent. Denne veien inn i det profesjonelle feltet er mindre vanlig innenfor de øvrige kunstfeltene, men underskogen av aktører innen det frie feltet i Bergen bidrar likevel til å skape et miljø der det finnes mange og varierte muligheter til å få prøvd ut nye kunstneriske retninger og uttrykk, det være seg innen både scenekunst, film, litteratur, kritikk, design, musikk, visuell – og tverrestetisk kunst. nyMusikk er et eksempel på flere profesjonelle aktører som har fokus på talentutvikling, blant annet innen komposisjon gjennom skoleprosjektet Lydbruket, og gjennom et eget prosjekt for unge

musikere og komponister over 12 år som blir involvert i tverrkunstneriske konserter. Slike initiativer bygger viktige broer inn i det profesjonelle feltet.

En rekke arenaer er viktige talentscener. Prøverommet har i over tyve år vært en sentral plattform for uetablerte kunstnere og eksperimentell kunst, og Kunsthuset Wrap tilbyr fleksible og rimelige lokaler til produksjon og prøveforestillinger med publikum. Bergen senter for elektronisk kunst er et tilgjengelig ressurscenter for kunst og teknologi, og blir benyttet av både etablerte og helt ferske kunstnere og kulturarbeidere. Landmark er byens største tverrkunstneriske plattform, som tilbyr et bredt spekter av konserter, klubbkonsepter, kunstprosjekter og samtaleprogram. Samtidig er kommunens prosjektmidler og subsidierte, kunstnerstyrte atelier- og studiofelleskap viktig for rekruttering til byen. Ledige atelierer og studioer markedsføres bredt gjennom nettverksorganisasjonene Brak, Visp, Proscen, Tekstallianse, Bergen Dansesenter og Design Region Bergen, som bistår både kunstnere i etableringsfasen og eldre kunstnere i behov av kompetanseutvikling, og har en viktig rolle i å tilrettelegge for et profesjonelt felt som gjør det attraktivt for kunstnere å etablere seg i byen.

Hovedutfordringene knyttet til mangfold på det profesjonelle scenekunstheltet i Bergen dreier seg om manglende relevante utdannelsesstilbud eller annen form for talentutvikling på profesjonelt nivå. Feltet som helhet har mer å gå på når det gjelder samarbeid og rekruttering på tvers av retning og sjanger, og mellom det frie feltet og institusjonene. Ole Bull Scene og Stand Up Bergen bidrar med sine kommersielle humorshow til økt mangfold, særlig når det gjelder talentutvikling. Underholdningsbransjen og humorsjangeren har ofte operert med en lavere terskel enn institusjonsteatrene for å løfte frem diversitet knyttet til talentsatsning, men også i disse fagmiljøene er det behov for en mer bevisst strategi for å sikre mangfold gjennom rekrutteringsprosesser og gjennom hvilke artister man velger å profilere.

Film er en konkurranseutsatt bransje, som i høy grad er prosjektbasert og økonomisk usikker, og det er derfor viktig å synliggjøre av at det finnes muligheter og plass til dem som velger å tre inn i feltet. Her har Vestnorsk Filmsenter en viktig rådgivende funksjon for filmtalenter blant minoritetsungdommer og andre underrepresenterte grupper i filmbransjen. Filmveksthuset BAKOM i regi av VF skal være en talentutviklende møteplass, hvor ung talent skal få veiledning av profesjonelle filmskapere og produsenter.

Litteraturhuset i Bergen er en etablert plattform for et stort og variert spekter av litteraturarrangement som åpner for nye perspektiver og nye stemmer, og festivalen LittFestBergen har på kort tid blitt en motor for formidling av internasjonal sakprosa, med et bredt formidlingstilbud blant annet rettet mot unge. Skrivekunstakademiet spiller en viktig rolle i utviklingen av unge forfattertalenter og nye tekstbaserte miljø. For profesjonelle forfattere er medlemsorganisasjonen Norsk Forfattersentrum en aktør og arrangør som formidler lokal og nasjonal samtidslitteratur og tilbyr nettverk, skrivekurs og formidlingsoppdrag til uetablerte så vel som etablerte forfattere.

Bergen har også et lite, men dedikert kritikkmiljø. Det finnes i dag ingen formell kritikerutdanning her til lands, noe som betyr at den videre utviklingen av feltet er avhengig av et sterkt fagnettverk som evner å rekruttere nye og selvstendige stemmer. Her har det lokale tidsskriftmiljøet lenge spilt en viktig rolle som en uoffisiell kritikerkole, men det bør også være mulig å nå bredere ut med mer tilpassede skrivekurs- og verksteder i årene som kommer. Det vil blant annet være et prioritert tiltak å styrke den kritiske kompetansen til elever på ungdomsskolen og videregående skole med et workshop-basert prøveprosjekt inspirert av Norsk Kritikerlags forsøk på å etablere en kunstkritisk «skolesekk», etter modell

fra Den kulturelle skolesekken. Slik vil ungdommene få oppleve et større eierskap til både offentlig ytringskultur og sine egne kunstopplevelser, samtidig som de utvikler et språk for å reflektere rundt det de har sett eller opplevd som bør ha overføringsverdi til andre områder. Satsingen er i tråd med endringene i de nye læreplanene for grunnskolen (LK20), som vektlegger at skolen skal bidra til at elevene blir nysgjerrige, stiller spørsmål og utvikler kritisk tenking og evne til refleksjon.

En internasjonal kulturby

Fakultet for Kunst, Musikk og Design ved Universitetet i Bergen, tidligere Kunst- og designhøgskolen i Bergen og Griegakademiet, har i mange år spilt en sterk rolle i utviklingen av kunstfeltet i byen. Miljøet er svært internasjonalt, med et høyt antall internasjonale studenter og ansatte. Det er likevel få med ikke-vestlig bakgrunn som søker seg til kunstutdanninger innen kunst, musikk og design, eller innen film, scenekunst og skrivekunst, og velger å bli profesjonelle kunstnere eller kulturarbeidere. Det samme gjelder for de teoretiske utdanningene. Samtidig er det en høy andel av de internasjonale studentene som velger å etablere sine kunstnerskap i Bergen etter endt utdanning, noe som i stor grad bidrar til en levende kunst- og kulturby. Her spiller etableringsstipend og prosjektstøtte en viktig rolle. Flere internasjonale kunstnere starter også visningssteder, det bidrar til økt mangfold i kunstfeltet som videre kan styrkes av mentorordninger, assistentordninger og talentutviklingsprogram med et integrert mangfoldsperspektiv. Og selv om engelsk er et velfungerende arbeidsspråk for kunstfeltene, har denne kunstnergruppen behov for et tilbud om norskkurs for å bli bedre integrert i byens øvrige samfunnsliv, men også for å kunne formidle sitt kunstneriske virke til et bredere lag av byens befolkning.

Institusjoner på alle nivå kan oppleves lukkede overfor nye kunstuttrykk og samarbeidsmuligheter. De faglige nettverkene er sterke, og delekulturen i Bergen er noe av det som står frem som en av de tydeligste forutsetningene for det høye aktivitetsnivået og mangfoldet i kunstproduksjonen i byen. Samtidig hviler mye av arbeidet på enkeltpersoner og miljøer, og det er avgjørende at delekulturen i årene fremover vedlikeholdes og styrkes ved at kommunen legger til rette for flere møter og seminarer på tvers av fagfeltene og miljøene. Her vil nettverksorganisasjonene Brak, Visp, Proscen, Bergen Dansesenter, Tekstallianse og Design Region Bergen samt Bergen Senter for elektronisk kunst være sentrale samarbeidspartnere.

Tiltak

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Stimulere til at institusjonene, som de største arbeidsgiverne og programmerne, åpner opp arenaene sine for flere tverrfaglige og sosiokulturelle møtepunkter og samarbeid
- Etablere et pilotprosjekt for klubb- og musikkscener med formål å skape trygge rammer for musikkutøvelse og opplevelse
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket
- Etablere et utviklingsprogram innen scenekunst med vekt på økt samarbeid på tvers av hele bredden i feltet og academia om rekruttering av kunstnere og fagfunksjoner, om satsinger innen talentutvikling på utøversiden, og om faglig kompetansebygging i institusjonene fra et mangfoldsperspektiv

- Utvide satsingen på kunst- og kulturkritikk for å gi rom for prosjekter som i særlig grad henvender seg til spesifikke felt, formidlingstilbud eller publikumsgrupper, og etablere den kritiske skolesekken
- Iverksette opplærings- og inkluderingstiltak for profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere med minoritets- og flerkulturell bakgrunn i Bergen
- Utvikle Bergen som friby for forfulgte kunstnere fra flere kunstneriske fagfelt

Museumsfeltet og frivillig kulturvern

Delmål

Bergen kommune skal bidra til å gjøre museene og det frivillige kulturvernfeltet mer relevante og inkluderende gjennom temaer og vinklinger som viser mangfoldet i samfunnet.

Status og utfordringer

Museumsfeltet spenner over hele spekteret fra de profesjonelt driftede museumsinstitusjonene til private samlinger og frivillige kulturvernorganisasjoner. Stortingsmelding nr. 49 (2008-2009) *Framtidas museum – forvaltning, forskning, formidling, fornying* vektlegger at «Det er et overordnet mål at museene gjenspeiler det samfunnet de er en del av. Museene er viktige premissleverandører i et moderne demokratisk samfunn, og skal ha en aktiv samfunnsrolle.» Dette utgangspunktet ligger til grunn særlig for punkt 1 i museums målet slik det står i (ABM-plan Bergen 2012-2021): «Museene skal samle hele befolkningen med tilbud som reflekterer deres behov og identitet.» For å nå dette målet vektlegger ABM-planen deltagelse, ved at «alle bergensere skal være aktive medeiere i byens arkiv, bibliotek og museer». Ambisjonen er at befolkningen, ut over det å være publikum, skal få oppleve eierskap og få mulighet til å være med på å utvikle institusjonene og organisasjonene.

Hvilke utfordringer en målsetting som dette medfører, og hvordan den søkes løst varierer. Generelt sett bør museumsfeltet i større grad enn i dag ta inn over seg mangfoldet både i fortid og samtid, sikre at institusjonene er tilgjengelige for alle og blir opplevd som inkluderende møteplasser. Det er behov for kontinuerlig refleksjon over hvilke historier som skal fortelles, hvordan de kan settes inn i en større helhet og hvordan besøkende kan nås på best mulig måte.

Målet om at alle skal ha tilgang til, oppleve eierskap til og kunne delta i et mangfold av museumstilbud utfordrer til dels museumsfeltets innholdsproduksjon så vel som tilgjengeligheten. Kulturminnene ligger der de er og i en del tilfeller vil det å tilrettelegge for tilgjengelighet for alle overalt by på utfordringer. Ombordstigning i en veteranbåt eller trappene til toppen av Rosenkrantzårnet er eksempler på slike utfordringer. Museumsfeltet bør derfor søke etter å tilby minimum deler av tilbudene sine på alternative arenaer eller ved å kombinere med andre metoder, for eksempel digitale løsninger. I de fleste tilfeller vil dette være et kostnadsspørsmål, i noen sammenhenger handler det mer om holdninger og veivalg. Når Det Hanseatiske Museum åpner igjen om noen år vil kun deler av bygget være universelt utformet. Det er likevel et overordnet mål at hansa-historiefortellingene som totalt sett formidles skal kunne tilfredsstille alle de besøkendes behov for opplevelser og kunnskap.

Frivillige kulturvernorganisasjoner er gjerne knyttet opp mot et kulturminne, lokalhistorie eller en spesifikk type immateriell kulturarv. Disse er hovedsakelig å regne som tradisjonell norsk kulturarv. Dermed kan det være en høy terskel for mennesker med en annen etnisk og kulturell bakgrunn enn den norske å involvere seg i slike organisasjoner, om de ikke har en spesiell interesse for feltet. Mange arrangerer likevel jevnlig familiearrangementer med aktiviteter og formidling til barn, som kan fungere som viktige veivisere inn i feltet.

Det er viktig at det frivillige kulturvernfeltet stimuleres til økt fokus på mangfold og deltakelse. Mange av kulturvernorganisasjonene har utfordringer knyttet til rekruttering. Parallelt med til dels svak dokumentasjon av en god del eldre håndverksteknikker kan deler

av kulturarven forsvinne. Det vil derfor være behov for økt fokus også på kompetanseoverføring. Enkelte spesialiserte kulturvernorganisasjoner er sterkt mannsdominerte, mens andre kan ha en overvekt av kvinner. Slik sett spiller de interessen på feltet, men ikke nødvendigvis samfunnet for øvrig. Veldig ofte er det også en eldre medlemsmasse i frivillige kulturvernorganisasjoner, og til dels liten rekruttering av yngre medlemmer. Dette bekreftes i en rapport fra UiB-studenter i praksis i fagavdeling for kunst- og kulturutvikling våren 2020, som tok for seg rekruttering og kompetanseoverføring på det frivillige kulturvernfeltet. Den materielle og den immaterielle kulturarven må sees i sammenheng, også med hensyn til rekruttering. Vern handler ikke bare om fysisk bevaring, men om å bidra til å holde kunnskapen og uttrykkene i live gjennom praktisering. Norge sluttet seg til UNESCO-konvensjonen om immateriell kulturarv i 2007. Immateriell kulturarv omtales ofte som praksis, fremstillinger, uttrykk, kunnskap, ferdigheter – samt tilhørende gjenstander, kulturelle rom med mer. Muntlig historie er også et felt der privatpersoner gjør en stor og verdfull innsats både som informanter og innsamlere, særlig innen lokalhistorie, bedrifts-/yrkeshistorie, kystkultur, fartøyvern og slektsgransking. Bergen har sterke miljø for muntlig kultur og muntlig historie, deriblant organisasjonen Memoar, og har allerede stor aktivitet innen frivillig sektor på området. Feltet interesserer seg for subjektive opplevelser av, og fortellinger om hendelser og endringer i samfunnet. At et mangfold av stemmer får anledning til å bidra i den muntlige historiefortellingen vil være viktig for å skape kollektiv identitet og tilhørighet blant byens innbyggere.

Deltagelse og mangfold er knyttet til menneskerettigheter og demokrati, og det å lære av historien kan være et verdifullt, holdningsskapende arbeid i så måte. Et eksempel på en kulturvernorganisasjon som arbeider med dette er Stiftelsen Espeland Fangeleir og Gestapohuset i Veiten 3. De ønsker å etablere et kompakt, uavhengig og tverrfaglig forskningsmiljø som skal arbeide med didaktikk knyttet til menneskeverdet, menneskerettigheter, demokratisering og aktive medborgerskap i skolen, og aktivt bruke kulturminnene som historisk bakteppe for dette arbeidet. Dette arbeider Raftostiftelsen allerede med, og de har også ansvaret for den nasjonale DEMBRA-satsingen for Vestlandsregionen. Ved å sette slike tilbud og besøk ved kulturarvinstitusjoner inn i en fast struktur, som en del av Den Kulturelle Skolesekken, vil feltet bli mer tilgjengelig for alle barn og unge.

Samfunnsoppdraget for museumsfeltet er å være relevant, formidle kunnskap og fortellinger som gir mening for folk i samtid og framtid ved å presentere samfunnet slik det er og har vært. Kultur og historie angår alle, også de bergenserne som ikke benytter seg av tilbudene i dag. Historiekunnskap og kulturell forståelse gir også viktige verktøy for å kunne skape et bedre samfunn og sette vår tid og våre utfordringer i perspektiv, med respekt for hverandre. Deler av museumsfeltet må av den grunn i større grad enn i dag gjenspeile vår tids kompleksitet. Parallelt med dette bør museumsfeltet sikre både avdekking og formidling av også det historiske mangfoldet. De mer snevre presentasjoner av fortiden vil utfordres. Museumsfeltet vil møte ulike utfordringer når nye grupper og fortellinger skal inn. Nye måter å involvere et mangfoldig publikum på, med medvirkning i formidlingsarbeidet vil kunne føre til økt kvalitet og opplevelse av eierskap.

For at mangfoldsperspektivet skal implementeres i alle deler av museumsfeltets virksomheter, er det imidlertid ikke tilstrekkelig å avgrense arbeidet til enkeltprosjekter. I 2017 fikk Museumsforbundet 3 millioner kroner i støtte fra Sparebankstiftelsen DNB til prosjektet «Inkluderende museer. Kulturkunnskap og -arbeid som katalysator for god

inkludering». Intensjonen var at søkerne skulle ha muligheter til å gjøre store eller små prosjekter innenfor inkludering, forsterke eller videreutvikle noe man var i gang med, eller utvikle noe helt nytt. Vestnorsk utvandringssenter og KODE var to av museene som fikk støtte, og fellesnevneren for mange av prosjektene som fikk støtte var varierende grader av samproduksjon, medvirkning, kommunikasjon og fleksibilitet. Flere av dem henviser til dialogmetoden, som beskrives som en maktoverføringsprosess, i den forstand at målgruppene for de aktuelle utstillingene, aktivitetene eller tilbudene inviteres med i prosjektet på et tidlig tidspunkt, og blir aktive medskapere. Dette er en metode som har videre potensial for å gjøre utstillingene relevante og representative.

I doktorgradsavhandlingen *Changing practices: A Qualitative Study of Drivers for Change in Norwegian Museums and Archives* (Åshild Andrea Brekke, 2018), undersøkes det hvorfor tiltak som støtter opp om de «nye» tankene om museenes samfunnsroller kun skjer på prosjektnivå. Hva er det som hindrer museene i å innarbeide og forankre nyere tanker inn i institusjonell praksis? Avhandlingen peker på at det til tross for tydelige føringer i museumspolitikken er lite som tyder på at hovedfokuset i museums-Norge endrer retning.

Viktige utfordringer som må drøftes når mangfoldsperspektivet skal integreres i alle deler av museumsfeltets virksomheter er knyttet til sammensetningen i museumsfeltets styrer, hvem som definerer hvilke historier som skal fortelles, og hvilken kompetanse som skal etterspørres ved ansettelser. Samtidig blir det viktig å stille spørsmål ved i hvilken grad befolkningen generelt – og frivillige tilknyttet institusjonen – opplever eierskap til institusjonen, hvilke utviklingsmuligheter som finnes, samt i hvilken grad museumsfeltet stimulerer til offentlig debatt om hva og for hvem institusjonene er og skal være. Bevisstgjøring rundt problemstillinger som dette må forankres hos museumsfeltets aktører, og det må utarbeides relevante utviklingstiltak.

En viktig del av museumsfeltets samfunnsoppdrag er å legge til rette for og stimulere til menings- og ytringsmangfold. Museene kan, som viktige møteplasser i samfunnet, sette dagsorden ved å belyse ulike historiske perspektiver og gjennom å utfordre egne og andres holdninger. Foruten å streve etter kvalitet, autenticitet og relevans skal museumsfeltet også sikre og fremme kritisk tenkning og læring. Museumsfeltet skal ikke bare være forvaltere og formidlere av fortiden, de bør også være aktive aktører i sin egen samtid. Nye måter å arbeide på, for eksempel gjennom å ta i bruk nye teknologiske løsninger, vil kunne føre til at institusjonene både når ut til flere, men også til nye brukergrupper. Flere museer melder om behov for bedre kjennskap til sitt publikum, og slik også kan få vite hvem de ikke når frem til. Digitale verktøy kan også muliggjøre innovative formidlingsprosjekter på tvers av institusjonene og fagfeltene.

Tiltak

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Stille krav til at museene har planer for å aktualisere utstillinger og faste samlinger for ulike publikumsgrupper utover kjernepublikummet
- Stille krav til at museumsfeltet tilrettelegger for at mangfoldsperspektivet blir ivaretatt ved rekruttering av frivillige
- Stille krav til at det tilstrebes rekruttering fra alle miljøer til feltenes arbeid med å sikre kompetanseoverføring innenfor immateriell og materiell kulturarv

- Legge til rette for kritikk av utstillinger og formidling innen museums- og kulturvernfeltet gjennom målrettet informasjonsarbeid om tilskuddsordningen for kritikk- og teoriutvikling
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket

Amatørkulturfeltet

Delmål

Amatørkulturens brede organisasjonsliv skal være en aktivitetsskapende og fellesskapsdannende arena for alle byens innbyggere.

Status og utfordringer

Det frivillige kulturlivet omtales ofte som limet i lokalsamfunnet. Deltakelse i eller opplevelse av kulturtilbud fremmer befolkningens engasjement og skaper nye og større fellesskap i samfunnet. Et fremtidsrettet lokalsamfunn har kvaliteter som gjør at enkeltmennesker og grupper inkluderes i samfunnsdeltakelse på ulike nivåer.

Det er viktig for opplevelsen av livskvalitet at den enkelte innbygger opplever tilhørighet, anerkjennelse, mestring og utvikling. Deltakelse i samfunnets små og store fellesskap spiller derfor en viktig rolle. For noen er deltagelse en selvsagt ting, for andre er det vanskeligere. Lykkes vi med å forstå hva som er vanskelig og å gjøre noe med det, kan vi bedre legge til rette for at alle har likeverdige muligheter for å delta. Nyere undersøkelser viser at en stor del av befolkningen ikke har kunnskap om hvordan de kan delta i eget lokalsamfunn. Enda flere har aldri deltatt i noe lokalt frivillig arbeid, selv om de ønsker å delta i lokalsamfunnet. Bred medvirkning og dialog styrker og utvikler lokaldemokratiet. Åpne prosesser skal bidra til gode løsninger, fremme kreativitet og engasjement, og sikre at alle aktører kommer til orde.

Kulturfeltet er en felles arena som mennesker kan samles om, uavhengig av alder, etnisitet, kjønn, funksjonsmuligheter og sosial bakgrunn. I amatørkulturen samles mennesker om en felles interesse og skaper opplevelser sammen. Det er nærmest grenseløst hvilke sjangere som kan plasseres under paraplyen amatørkultur. Musikk, dans, sang, teater, spillklynger, rollespill, og åpne sosiale møteplasser og folkeverksted er bare noen av uttrykkene og initiativene som faller inn under amatørkulturfeltet. Folkemusikk og folkedans, håndverk og immateriell kulturarv er like så viktige satsingsområder. Bergen har et rikt og levende amatørkulturliv, som utgjør en viktig arena for dannelses og læring.

Bergen kommune skal være en by hvor det er rom for mangfold, hvor alle skal kunne finne rom for sine interesser, og hvor byens innbyggere som skapende borgere kan bidra til sammen å gjøre Bergen til den byen de ønsker å bo i. Et fremtidsrettet lokalsamfunn har kvaliteter som gjør at enkeltmennesker og grupper inkluderes i samfunnsdeltakelse på ulike nivåer. For å bygge kompetanse, samt utvikle talent og skape engasjement er det avgjørende å starte tidlig og tenke langsiktig. Bergens underskog av nye stemmer, utøvende, skapende og talentfulle barn og unge, er et fundament for kulturbyen Bergens videreutvikling og vekst. Flere av tiltakene nevnt i Amatørkulturplan for Bergen 2018 – 2027 er rettet mot SFO og skoler som arenaer der alle barn i Bergen er deltagere. Med satsinger på kunst- og kulturkompetanse i oppvekstarenaen som skole og SFO vil alle barn og unge oppleve å utvikle seg både som skapende mennesker og som kulturkonsumenter.

Amatørkulturorganisasjoner for voksne og seniorer er viktige for deltakelse, ofte med glidende overgang til det profesjonelle kulturlivet i Bergen. På lik linje med amatørkulturlivet ellers i kommunen er organisasjonene med deltagere over 26 år opptatt av kvalitet. En ser at organisasjonslivet er en aktuell arbeidsgiver for profesjonelle musikere, instruktører, dirigenter eller andre. Amatørkulturorganisasjonene er i så måte med på å gjøre Bergen kommune om til en rik og mangfoldig by å bo og jobbe i for profesjonelle kulturaktører.

Hovedmålet i Amatørkulturplan for Bergen 2018 – 2027 er at: «Bergen skal være en internasjonalt ledende amatørkulturby, med sterke fagmiljøer basert på kvalitet, kompetanse, deltakelse og engasjement.» Kartlegging av aktive i amatørkulturlivet viser at ca. 11 % av Bergens befolkning deltar i en eller annen form for fast kulturaktivitet i regi av frivillige lag og organisasjoner (2016). Dette var en økning på 2 % i forhold til tilsvarende kartlegging i 2006. Tallene er gode sammenlignet med nasjonale tall, men viser samtidig at Bergen har et stort potensial for enda høyere allmenn deltakelse i kulturlivet. Resultater fra Barnefamiliepanelet (2019) viser imidlertid at det er ulikheter i deltakelsen i de åtte bydelene i Bergen, der de mest sentrale bydelene scorer høyest. Bergen kommune disponerer tilskuddsordninger som skal bidra til å realisere ideer og kulturaktivitet som kommer fra befolkningen og som vil styrke det særegne for lokalsamfunnet. Det vil gjennom dialog og samhandling med så vel paraplyorganisasjoner, lokale lag og enkeltpersoner være viktig å drøfte både utvikling av programmer, prosjekt og tiltak for å få flere med i amatørkulturlivets tilbud.

For å kunne nå målene i Amatørkulturplanen, der deltakelse er et av nøkkelordene, er det svært viktig at amatørkulturlivet oppfattes som tilgjengelig for alle grupper, uansett hvor de er bosatt, og uavhengig av sosioøkonomiske forhold. En gjennomgående utfordring på flere felt i amatørkulturen er at visse tilbud, aktiviteter, kurs med mer oppfattes som lukkede, interne, og kun tilgjengelige for et bestemt miljø eller en gruppe. Dersom grupper, nabolag eller lokalmiljøer har tradisjoner for å delta i spesifikke aktiviteter, forsterkes rekrutteringen fra samme miljø. Å føle tilknytning og eierskap til aktiviteter, lag og organisasjoner er ønskelig, men må balanseres med tilgjengeliggjøring av tilbudet. Dersom potensielt nye deltagere opplever tilbud som rettet mot et allerede eksisterende miljø, som de selv ikke inngår i, kan det hindre ny rekruttering.

Det er i en slik sammenheng viktig å være bevisst språkbruk – hvordan utfordringer, strategier og tiltak formuleres – samt hvordan dialogen foregår mellom kommunens representanter, arrangører og deltagerne i amatørkulturfeltet. Samtidig som det er viktig å unngå kategoriseringer som kan virke stigmatiserende, er målrettet arbeid mot spesifikke grupper eller områder i noen tilfeller nødvendig for å tilrettelegge for, og stimulere til økt deltakelse.

Bergen er korpsbyen framfor noen, og Norges Musikkorps Forbund – landets største kulturorganisasjon for barn og unge – har mange aktive medlemmer i byen. NMF Hordaland ønsker å inkludere hele aldersspekteret i sine aktiviteter. Prosjektet *Brasslek* er en introduksjon til brassmusikk for skoler og barnehager, ment som en introduksjon til å velge et instrument og fortsette med instrumental- og korpsundervisning. *VinterPULS* er et gratis lavterskeltilbud i vinterferien for elever på barne- og ungdomstrinnet, hvor de blir invitert til å sette sammen en forestilling med rytmer, dans og musikk fra hele verden. Dette arrangementet er åpent for alle barn og unge, både med og uten korps erfaring, og med instruktører fra sørafrikanske Field Band Foundation. Organisasjonen planlegger å utvide

tilbudet med *FeriePULS* for barn, unge og foreldre som ikke har mulighet for å reise på ferie. *HelgePULS* er en videre føring av *VinterPULS*, men i mindre format. Tilbudet er et gratistilbud og er for barn fra 8–16 år, med eller uten korpsbakgrunn. Et hovedfokus i rekrutteringen er barn som lever under vedvarende lav inntekt, har en språklig minoritetsbakgrunn eller opplever utenforskap av andre grunner. Norges Musikkorps Forbund planlegger også å starte korpstilbud i voksenopplæringen i Bergen. *Korpsmusikk for eldre* – fra marsjer til allsang, er under planlegging, og vil romme møter mellom yngre og eldre generasjoner. Skolekorpsene i Bergen vil bli invitert til å søke om deltakelse. Profesjonelle musikere skal også være en del av prosjektet, og målet er å involvere flere bydeler. Målet med tilbudene er å inkludere barn, ungdom og voksne inn i korpsbevegelsen og å stimulere til fellesskap, tillit og tilhørighet i lokalsamfunnet for innvandrere og øvrig befolkning. En ønsker å gi økt kunnskap om det norske samfunnet og norske kulturtradisjoner, samt styrke kvalifisering til arbeid eller utdanning blant innvandrere og å gi innvandrere en vei inn i det norske samfunnet gjennom aktivitet som kan gi varig tilknytning og inkludering. «Bergen synger» og deltagelse i prosjektet «Syngende kommuner» er andre eksempler på satsinger som har bidratt til langt større deltagelse fra ulike samfunnslag, og har medført et større mangfold innen sjangeren. Eksempelvis har det blitt etablert et multietnisk kor på Møhlenpris i regi av prosjektet.

Ett av tiltakene i Amatørkulturplan for Bergen 2018 – 2027 er å etablere folkeverksteder i alle bydeler. Et folkeverksted er et arealfellesskap som har som mål å samle et nettverk av kreative personer, organisasjoner, bedrifter og lignende i sterke fellesskap. Verkstedene blir også uformelle møtesteder der en utvikler kunnskap, kontakter og kreative krumspring sammen med andre mennesker på tvers av kultur, funksjonshemming, kjønn, alder og organisasjoner. Utviklingen av slike deleprosjekter skjer i stor grad nedenfra og opp, uten mye offentlig innblanding. Det offentlige har imidlertid en nøkkelrolle i å legge til rette for at samfunnsnyttige deleprosjekter kan få utvikle seg og oppnå bredere oppslutning. Muligheter for sambruk av utstyr, verktøy, areal og bygninger er særlig interessant i en by med korte avstander. Det ligger et potensial i å utvikle skolene i større grad som møteplasser for nærmiljøet, og se på hva som kreves av utforming av arealer for å tilrettelegge for et folkeverksted på skoler.

Amatørkulturrådet i Bergen vil kunne gi god informasjon til over 350 medlemsorganisasjoner om hvordan man lykkes med rekruttering av innbyggere med ulik sosial bakgrunn. Videre kan rådet stimulere og utvikle samarbeid, skape allianser og dele erfaringer på tvers av sjangre mellom «bergenske» og «internasjonale» amatørkulturorganisasjoner.

En Amatørkulturguide med tema *Mangfold og deltagelse* tilgjengelig på flere språk vil være svært nyttig for de fleste amatørkulturorganisasjoner. En guide med erfaringer, tips og råd for å kunne øke andelen medlemmer med ulik sosial og etnisk bakgrunn i amatørkulturen vil kunne bidra positivt til ny rekruttering. Det er òg en kjent utfordring at økonomi kan være et hinder for deltagelse. Dette har flere paraplyorganisasjoner stor bevissthet om, og forsøker ulike modeller og metoder med hensyn til prissetting for å kunne være tilgjengelige for alle.

Kommuneplanens samfunnsdel vektlegger fortetting av bydeler og utvikling av lokale sentre, og i dette arbeidet er sosiale og kulturelle møteplasser avgjørende for utvikling av god stedsidentitet. Dette innebærer å legge vekt på kulturlivets behov for lokalisering og samlokalisering, samt innbyggernes aksjonsradius med hensyn til tilgjengelighet, ønsker og behov for egenaktivitet og opplevelser.

Produksjons- og visningslokaler er utfordringer for alle deler av amatørkulturlivet. Det er et uttalt mål at kulturhusene skal være mest mulig tilgjengelige for alle og at frivillige kulturaktører skal ha gode rammevilkår. For å likestille Bergens mange frivillige organisasjoner, er det byrådets ønske at frivillige organisasjoner innenfor kulturfeltet skal få benytte kommunale kulturbygg uten krav om betaling av husleie. Dette bidrar til lavere kostnader noe som igjen legger til rette for økt deltakelse. Avsetningen til formålet er i 2020 1,7 mill., og dette videreføres. De siste årene er det planlagt nye kulturhus både i Åsane og Fyllingsdalen og utvidelse av Fana Kulturhus, som vil gi bydelene etterlengtede muligheter for økt deltakelse for enda flere av byens innbyggere. Nytt kulturhus i Åsane er åpnet høsten 2020 og vil være bidra til å øke deltakelsen i kulturlivet blant befolkningen.

Tiltak

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Øke avsetningen til ordningen for folkeverksted i hver bydel, samt legge til rette for muligheter til å låne spesialutstyr eller ressurser for å imøtekomme behov hos ulike deltakergrupper.
- Stimulere til mangfoldig representasjon i amatørkulturlivets styrer, råd og utvalg, og jevnlig legge til rette for seminarer, kurs og andre kompetansehevende tiltak for mangfold i lokalsamfunnet
- Utarbeide en amatørkulturguide med tema *Mangfold og deltagelse* til bruk for amatørkulturorganisasjoner
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket

4.1.3 *Kulturetaten – kommunal kulturvirksomhet*

Delmål

Bergens innbyggere skal leve i et aktivt og inkluderende lokalsamfunn som legger til rette for samhørighet på tvers av sosiale og kulturelle grupper. Innbyggerne skal anerkjennes som aktive medborgere som gjennom debatt, dialog og medvirkning skaper løsninger sammen med offentlige og private aktører i lokalsamfunnet.

Status og utfordringer

Det offentlige skal legge til rette for aktiviteter som skaper samhørighet på tvers av sosiale og kulturelle grupper. Samarbeid kan bidra til at flere får delta i samfunnets små og store fellesskap, og skape tilhørighet i lokalsamfunnet. Møteplasser som samler beboere til kulturaktiviteter kan bidra til at sosiale relasjoner og nettverk utvikles. Møteplasser rammer inn sosialt og kulturelt samvær mellom mennesker som kjenner eller ikke kjenner hverandre. Kommunal kulturvirksomhet i lokalsamfunnet omfatter Kulturetatens virksomhetsområder, så som kulturarbeidet ved de lokale kulturkontorene, team for aktivitet, Bergen kulturskole og Barnas kulturhus.

Forskning viser at aktive og inkluderende lokalsamfunn er positive for barn og unges utvikling, for fysisk og psykisk helse, økt samfunnsdeltakelse, og for utjevning av sosiale ulikheter. Slike lokalsamfunn er sosialt bærekraftige. Mennesker med ulike forutsetninger, ressurser og utfordringer skal sikres likeverdige muligheter for deltakelse i samfunnet, tilhørighet til sosiale og kulturelle fellesskap og muligheter for mestring og utvikling. Bergen kommune skal legge til rette for at folk i alle aldre og med ulik sosial og kulturell bakgrunn aktivt skal kunne gi uttrykk for sine meninger, og ta del i kulturelle aktiviteter.

Å bevege seg utenfor komfortsonen kan være utfordrende nok i seg selv for kulturaktører, men også for publikum, naboer og byens innbyggere for øvrig. Å skape møtepunkter mellom folk og å møte ulike grupper, både minoriteter, barn og eldre er en viktig oppgave for de offentlige kulturbyggene. Det er videre viktig å utnytte skolenes posisjoner som nabolagenes viktigste kulturbygg og samarbeidspartnere i dette arbeidet.

Strategier

Kommunal kulturvirksomhet skal speile den store variasjonen i samfunnet, og sikre økt deltagelse og mangfold gjennom følgende strategier:

- Legge til rette for at et mangfold av stemmer skal få mulighet til å uttrykke seg gjennom kunst og kultur på ulike arenaer
- Anerkjenne mangfold som en forutsetning for økt innovasjon og kvalitet, og som reflekteres i virksomhetens målsetninger, rekrutteringsarbeid, tilbud og formidling
- Dele kunnskap som setter underrepresenterte grupper i stand til å delta i viktige diskusjoner i samfunnet
- Invitere til en åpen dialog om innholdsutvikling som er relevant for et mangfoldig samfunn
- Skape trygge, tilgjengelige og inkluderende rom for deltagelse

Kulturetaten – lokal kulturaktivitet

Delmål

Bergens innbyggere skal leve i et aktivt og inkluderende lokalsamfunn med samhørighet på tvers av sosiale og kulturelle grupper. Innbyggerne skal være aktive medborgere som gjennom debatt, dialog og medvirkning skaper løsninger sammen med offentlige og private aktører i lokalsamfunnet.

Status og utfordringer

De lokale kulturkontorene har en viktig rolle som tilrettelegger og motivator til deltagelse i kulturaktiviteter og i samfunnet for øvrig. Kulturkontoret skal fungere som et knutepunkt for mennesker i lokalsamfunnet og skal være et sted som alle skal kunne oppsøke for hjelp, råd og veiledning til et aktivt fritidsliv. Personlige møter ansikt til ansikt er en sentral metode for å bygge et levende kulturliv og vitale bydeler. Gjennom meningsfulle møter, observasjoner og aktiv deltagelse er kulturkontoret kommunens aktør i lokalmiljøet. Kulturkontorene driver lokale kulturhus, som er viktige arenaer for kulturlivet, men også sosiale møteplasser som styrker mangfoldet i bydelene.

Inkluderende tilbud

Å bidra til å synliggjøre mangfold er en viktig offentlig oppgave. Det er et stort potensial i økt mangfold og deltagelse på arrangementer som Kulturdagene, Fun Palaces, strøksmarkeringer med mer. Slike arrangement og møteplasser er gode arenaer for deltagelse og til å jobbe målrettet med å introdusere «hverandre for hverandre» i en uformell setting. Dette er også viktig for å forme identiteten knyttet til ulike steder i lokalsamfunnet. Formidling av områdets kvaliteter og aktivitetstilbud kan skape stolthet for bydelen, og styrke omdømmet. Bruk av kunst og kultur i formidling og kommunikasjon med innbyggerne skal være et satsingsområde for å øke den allmenne deltakelsen. Bruk av kunst og kultur i formidling og kommunikasjon kan videre bidra til engasjement og nytenkning.

Kulturetaten, skole og områdesatsingen har og har hatt et godt samarbeid på tvers av ulike byrådsavdelinger for å dekke ulike behov og gi varierte tilbud i bydelene. Rothaugen skole og Kulturetaten arbeider nå sammen om et prøveprosjekt for å utvikle en bedre modell for et slikt samarbeid. Utgangspunktet har vært en felles ambisjon om å se barn og unge i et helhetlig perspektiv – både i skole og på fritid. På kort tid har det vist seg å være gjensidig positivt for alle parter å skape et tilbud for ungdom umiddelbart etter skoletid, i overgangen til elevenes fritid. Leksehjelpen i regi av skolen vil derfor fremover inngå med en ungdomsklubb der matlaging inkluderes i tilbudet.

Et av de utjevnerende tiltakene som i et mangfoldsperspektiv har vært viktig for å sikre økt deltagelse fra flere innbyggere er *Aktivitetskortet*, som startet som en prøveordning høsten 2016. Målet med kortet er at barn og unge i alderen 0-17 år i lavinntektsfamilier skal kunne ta del i et variert spekter av interessante og aktuelle aktivitets- og kulturtilbud på lik linje med andre i samme aldersgruppe. På den måten skal kortet forhindre inntektsbasert utestengelse fra viktige lokale arenaer, og slik fremme integrering og deltagelse i et lengre perspektiv. I praksis gir kortet gratis adgang til en rekke aktivitets- og opplevelsessteder for kortholderen og en person i følge. For å nå enda bredere ut finnes informasjon om aktivitetskortet fra 2020 på norsk, engelsk, arabisk, tigrinja og swahili kongo. Aktivitetskortet skal også digitaliseres, både med tanke på å finne en mer fleksibel løsning for brukerne av kortet, men også fordi det vil være gunstig for aktørene som tilbyr kulturelt innhold gjennom kortet.

Barnelørdag i bydelene er et scenekunsttilbud til familier i alle Bergens bydeler. På ti ulike scener i alle åtte bydeler, skal barnefamilier ha muligheten til å oppleve barneteater og konserter av høy kvalitet. Fra og med 2020 ble Barnelørdag gratis, slik at alle familier kan få dra på teater uavhengig av familieøkonomi, og etterspørselen etter tilbudet øker.

Kunst, kultur og psykisk helse er et byomfattende tilbud, som i samarbeid med profesjonelle utøvere innenfor ulike kunstarter tilbyr egenaktivitet, deltagelse og opplevelser innen kunst- og kultur som er tilpasset mennesker med psykiske helseplager. KKPH fokuserer på deltagernes interesser, ressurser og muligheter og retter seg spesielt mot dem som av ulike grunner opplever det utfordrende å oppsøke, og delta i, ordinære kulturtilbud. KKPH har vist at ved god dialog og god tilrettelegging kan en kraftig øke både antallet som selv er aktivt skapende på ulike måter, og som deltar på åpne kulturarrangementer. Dette arbeidet blir videreført.

Personer med utviklingshemming tilbys ukentlig 16 særskilt tilrettelagte kulturaktiviteter. Disse aktivitetene byr på en god bredde av kulturuttrykk innen dans, teater, musikal, kor, band, sansestimulering med musikk og fritidsklubber med varierte aktiviteter. For å øke deltagelsen bør en vurdere om ressurser til følgetjenester i tilknytning til fritidsaktiviteter bør styrkes. Det er også behov for å utarbeide en ny plan for mennesker med utviklingshemming.

Informasjon og formidling

De siste årene har den kommunale tjenesteproduksjonen av kultur og fritidstilbud for barn og unge utviklet seg fra å tilby kurs innenfor ulike kunst- og kulturuttrykk med påmelding og et begrenset antall plasser og deltakeravgift, til åpne møteplasser der barn og unge kan komme og gå som de vil og der det er gratis å delta. Erfaringer med denne åpne ordningen viser likevel at det er forskjeller mellom ulike bydeler og områder og at påmelding og mer «lukkede» tilbud i noen tilfeller faktisk kan være en avgjørende faktor for at en skal lykkes med å nå målet om økt deltakelse fra underrepresenterte grupper. Samtidig er POP LAB et svært ettertraktet, gratis og lett tilgjengelig tilbud som gjennomføres på lokale kjøpesentre og uten påmelding, hvor barn får mulighet til å prøve et bredt spekter av kreative aktiviteter.

Den åpne møteplassen blir en arena for kulturutveksling og barn og unge introduseres for nye kulturuttrykk. Dette skjer i et miljø der de ansvarlige voksne innehar høy faglig kompetanse og er fleksible i møtet med barn og unges behov. Eierskap, tilhørighet og demokrati blant de som bruker klubben er avgjørende for å skape mangfold og økt deltakelse. Med utspring i disse åpne arenaene rekrutteres det utøvere til lokale UKM-mønstringer, som i seg selv er viktige rekrutteringsarenaer for unge deltakere innen kunst og kultur.

En generell utfordring i arbeidet med å øke deltagelse og mangfold i det kommunale kulturarbeidet er knyttet til kjennskap og kunnskap om de kommunale tilbudene som allerede eksisterer. Samtidig kreves det i fremtiden en enda bredere erfaring med og kunnskap om lokalbefolkningens behov, ønsker, interesser og barrierer for å delta. Gode og oppdaterte analyser er helt nødvendige verktøy for å kunne arbeide målrettet etter en effektiv metodikk, og utgjør sammen med en kontinuerlig kunnskapsutveksling innad i Kulturetaten en viktig forutsetning for å identifisere og nå dem som ikke benytter seg av tilbudene i dag. Barne- og familiepanelet har i denne sammenhengen gitt en mer utfyllende innsikt i barn og unges deltakelse og kunnskap om områder der deltakelsen er lav, og gir også en viktig pekepinn på hvor det er viktig å rette innsatsen fremover.

Det kan være utfordrende å legge til rette for samarbeid på tvers og å utvikle metoder for å inkludere alle de ulike ressursene som finnes lokalt. Ikke alle finner det like naturlig å delta i offentlige samtaler og debatter. Ved å bringe ulike grupper sammen kan man utvikle nye ideer i fellesskap og lære mer om hverandre. Åpne prosesser kan i seg selv styrke demokratiprinsippet. Idéen er å skape plattformer og møtesteder hvor innbyggerne, organisasjonslivet og offentlige medarbeidere kan bringes sammen for å utvikle nye løsninger som kommer hele befolkningen til gode. Fokuset ligger her på å understøtte nytenkende prosjekter og initiativer som er drevet av innbyggerne eller andre aktører utenfor den offentlige sektor. I denne sammenheng vil Kulturretaten legge til rette for innovasjonslaboratorium i lokalsamfunnet.

Det kommunale tilbudet skal favne om mange, men har det kommunale apparatet tilstrekkelig kunnskap om de ulike målgruppene og er de kommunale tilbudene en arena der alle kan være seg selv? Bevisstgjøring rundt bruk av symboler, språk, åpne aktiviteter, ekskluderende strukturer i aktiviteter og tilbud må vektlegges i det videre arbeidet. En bredere bevisstgjøring med hensyn til ansettelsespolitikk og en forpliktende målsetning om at kursledere, ansatte og utøvere som bookes skal speile et mangfold som kan skape gjenkjennelighet hos målgruppene, vil være viktig.

Videre kan begrensninger knyttet til universell tilrettelegging gjøre tilgjengeligheten for mennesker med funksjonsnedsettelse krevende. God belysning, trygge, trafikale tilkomstmuligheter og mulighet for kollektivtransport kan påvirke deltakelse fra mange befolkningsgrupper i positiv forstand.

Markedsføring og synliggjøring av tilbud er gjennomgående en utfordring for både de kommunale tjenestetilbud og for de private tilbyderne. Metodisk kan det være gunstig å utvikle markedsføringstiltak i samarbeid med underrepresenterte grupper og være fokusert på målgruppemetodikk. Medvirkning og medskapning fra ulike målgrupper om hva de ønsker, og åpne dialoger om hvordan man sammen kan skape samhold og inkluderende rammer for tilbudet er viktig for å utvikle eierskap og engasjement for boområder. En større grad av medvirkning vil kunne bidra til å styrke innholdet i kulturtilbudene, slik at de oppleves mer relevante for deltagerne og befolkningen.

Bergens bydeler er ulike, med hver sine særpreg, ressurser og utfordringer. Ved å bedre forstå hvilke forhold som påvirker mulighetene for samfunnsdeltakelse i de ulike bydelene, kan vi skape et mer inkluderende lokalsamfunn. Det er derfor behov for en grundig analyse av de ulike bydelenes forutsetninger og potensiale med hensyn til forhold som påvirker deltakelse og oppslutning om både kommunale kulturtiltak og tilbud i regi av ulike organisasjoner. En slik analyse må inkludere både praktiske utfordringer og mer strukturelle barrierer, og bør også ta hensyn til eksisterende områdesatsinger. Eksempelvis kan størrelsen på tilskudd og krav om egenandel erfares som vanskelig i flere av de levekårssonene kommunen har områdesatsing i. Utvikling av nye tilbud eller tilskuddsordninger bør være fleksible nok til at de kan tilpasses bydelenes og nærmiljøets særpreg, lokale initiativ og ressurser. Utvikling av gode metoder og målrettede tiltak for økt deltakelse og mangfold i både publikum og aktørbilde må bygge på kvalitativ kunnskap og inngående innsikt i de ulike bydelene, og vil følges opp i bydelsvis handlingsplaner.

Tiltak

- Bergen kommune skal utvikle handlingsplaner for økt deltakelse og mangfold i de ulike bydelene i Bergen
- Bergen kommune skal utvikle en handlingsplan for kulturtilbud til personer med utviklingshemming
- Kulturretaten skal utvikle kunnskap om og implementere målgruppemetodikk i det lokale arbeidet
- Kulturretaten skal utarbeide en egen markedsføringsstrategi og sørge for kontinuerlig videreutvikling av markedsføring tilpasset ulike målgrupper
- Kulturretaten skal legge til rette for ansattes kompetanseheving og bevissthet om språk, samt opplæring i medvirkning til å skape trygge rammer for deltagelse
- Kulturretaten skal bidra til bevisstgjøring rundt ansettelsespolitikk til ulike aktiviteter og funksjoner
- Kulturretaten skal bidra med sin kompetanse inn i samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen
- Kulturretaten skal bidra til økt bruk av mangfoldet av tilgjengelige tilbud i Aktivitetskortet
- Kulturretaten skal legge til rette for åpne innovasjonslaboratorier i lokalsamfunnet
- Bergen kommune skal sikre ivaretagelse av et godt tilbud om POP LAB og andre gratistilbud i alle bydeler
- Bergen kommune skal sikre ivaretagelse av et godt tilbud om Barnelørdag

Bergen kulturskole

Delmål

Bergen kulturskole skal være en inkluderende arena hvor alle barn i byen skal gis mulighet til å utvikle glede og mestring gjennom et variert programtilbud.

Status og utfordringer

Kulturskolen er for mange en viktig bro mellom skoleliv og kulturliv. Her gis barn og unge tidlig hjelp til å utvikle sitt eget kulturuttrykk og finne sin lidenskap. Kulturskolens samfunnsoppdrag inkluderer samarbeid med ulike aktører, blant annet byens amatørkulturliv. Gjennom undervisning, opplæring og aktiv kompetansebygging bidrar kulturskolen til rekruttering og kvalitetsutvikling i kulturlivet. Hovedmålet for Bergen kulturskole slik dette er nedfelt i handlingsplan vedtatt av Bergen bystyre i 2018 er at «Bergen kulturskole skal være i forkant nasjonalt og markere seg som en tradisjonsbærende så vel som nyskapende og eksperimenterende opplæringsinstitusjon for barn og unge». Planen, som er inndelt i 10 planområder, bygger på den nasjonale rammeplanen som vektlegger at «Opplæringa skal bidra til barn og unges danning, fremme respekt for andres kulturelle tilhørighet, bevisstgjøre egen identitet, bli kritisk reflekterende og utvikle livskompetanse.» Kulturskolen skal ha et variert tilbud, med både breddeprogram, kjerneprogram og fordypningsprogram.

Kulturkarusell er Bergen kulturskole sitt breddeprogram, og er et samarbeid mellom Bergen kulturskole og SFO. Målet er at alle barn på SFO i Bergen skal få delta i karusellen på ulike måter. Kulturkarusell sikrer et bredt kunstfaglig samarbeid med utgangspunkt i profesjonelle kunstnere i mange kategorier. Kulturkarusell har deltatt i Det Europeiske kulturbarn (2015-17) og ArtEqual (2017-19), et Erasmus+ samarbeid mellom Bergen kulturskole og fire andre nasjoner, med fokus på barn som faller utenfor andre tilbud.

I Kulturskolens kjerneprogram er det mange forskjellige nasjonaliteter representert blant elevene. Ettersom egen eller foreldres opprinnelse ikke er noe kulturskolen kartlegger ved registrering, er det likevel vanskelig å vite hvor mange deltakere med ulik etnisk bakgrunn som deltar. Kulturskolen tilbyr friplasser for elever fra husholdninger med en brutto årsinntekt under 380.000, - (2020, reguleres årlig) og barn med aktivitetskort. Kulturskolen har elever bosatt i de fleste av de levekårsutsatte områdene innenfor alle fag, og jobber aktivt med videreføring og nyetablering i disse områdene. Kulturskolen støtter det frivillige musikklivet for barn og unge ved å tilby dirigent- og eller instruktørtjenester til lag som korps, kor og orkester. Lagene er viktige inkluderings- og mestringsarenaer for barn og unge i alle bydeler.

Kulturskolen stiller ingen opptakskrav til elever som ønsker plass på kjerneprogrammet og stiller seg åpne for elever med spesielle behov og ulike bakgrunner. Innenfor alle fagfeltene, men særlig i arbeidet med danse- og teaterfaget har instruktørene ekstra oppmerksomhet rettet mot at alle skal kunne være seg selv og uttrykke den de er i møte med andre.

Bergen Musikkterapisenter er tilknyttet Bergen kulturskole og tilbyr elevplasser til barn og unge i skolealder, samt salg av tjenester til ulike aktører som barnehager, skoler, dagsentre, bofellesskap. Tilbudet retter seg mot alle som har lyst til å utfolde seg musikalsk og som kan ha behov for mer tid og tilrettelegging for å kunne utvikle seg. Elevene har utfordringer og ulike diagnoser. Tilbudet innrettes både individuelt og til grupper gjennom ulike arbeidsformer som samspill, improvisasjon, sang, låtskriving, lytting til musikk, dans og bevegelse, musikklek og tilpasset musikkopplæring. *Scenedrøm* startet som et integrerende musikalprosjekt og var et internt samarbeid som omfattet Bergen kulturskole ved Senter for musikkterapi og kulturskolens fordypningsprogram. Prosjektet startet våren 2017 og målsettingen var å skape nye kulturelle tilbud og inkluderende møter for kulturutøvere med og uten utviklingshemming gjennom en scenisk forestilling med elementer av dans, teater, sang og musikk. Bergen kulturskole og Bergen Musikkterapisenter viderefører for tiden arbeidet med *Scenedrøm* med en mindre og mer ensartet gruppe, men har konkrete planer om å bygge ut denne gruppen i takt med at økonomi og deltakergrunnlag legger til rette for det. Tradisjonelt har elevgruppen ved musikkterapisenteret bestått av mange ulike nasjonaliteter selv om det for øyeblikket kun er et fåtall av elevene som har en annen etnisk bakgrunn. Gjennom kulturskolens tilbud til barnehager, skoler og dagsenter for personer med nedsatt funksjonsevne får et stort mangfold av barn, unge og voksne med ulik etnisk bakgrunn mulighet til å delta.

Tilgang til subsidierte utdanningsforløp og såkalt kulturell kapital i oppvekstmiljøet er et privilegium som ikke alle innbyggere får ta del i. Bergen kulturskole er et tilbud til alle barn og unge i Bergen, hvor de får tilgang til erfarne og dyktige lærerkrefter innenfor de ulike kunstneriske feltene, og får utvikle glede og mestring gjennom musikk, dans, teater og billedkunst. Kulturskolen er også en svært viktig arena for rekruttering og talentutvikling, som har potensial til å kunne nå enda bredere ut. Det vil være en styrke for Kulturskolen om Rådet i Kulturskolen inkluderer en ressursperson fra et eller flere miljø som per i dag ikke er brukere av skolens tilbud, for å øke rådets kompetanse og erfaringsgrunnlag.

Det skal også prioriteres å få ned ventelistene, samt gi alternative tilbud til dem som står på venteliste, slik at barn kommer inn i kulturskolen fra ung alder. Samtidig skal det utvikles en brukervennlig, gjennomsliktig søknadsprosess og oversikt over venteliste og tilgjengelige plasser. Det vil fremover bli viktig for kulturskolen å aktivt promotere sine tilbud til alle

barneskolebarn og deres foreldre, og det skal prioriteres å gi god informasjon i skoletiden og i SFO. Statistikk viser at flest jenter benytter seg av tilbudene, og det vil derfor gjennomføres målrettede tiltak for å nå flere gutter. Samtidig skal det legges til rette for at barn med flerkulturell bakgrunn skal få bedre informasjon om tilbudene, blant annet gjennom informasjon på flere språk, og i ulike miljøer. Det skal innføres en ordning for å prioritere barn og unge som har aktivitetetskort, eller som faller inn under vedtatt lavinntektsgrense, der disse i dag blir henvist til ventelister.

En annen utfordring er frafall blant de litt eldre barna og ungdommene, ettersom nivået heves og konkurranse prioriteres over spilleglede. Det bør etableres tilbud som fanger opp disse ungdommene, samt utvikle nye tilbud som er tilpasset aldersgruppen og ulike bydeler som har lav representasjon i Kulturskolen. Samtidig oppleves terskelen gjerne høyere for å begynne i kulturskolen for de litt eldre barna og ungdommene som ikke fikk tilbud fra småtrinnet av. Her bør man opprette alderstilpassede lavterskeltilbud i grupper til eldre barn og unge som ønsker å starte i kulturskolen når de er på høyere klassetrinn. For de eldre elevene som viser interesse for kunst- og kulturfagene bør det tilrettelegges for god informasjon om de videregående utdanningene innen kreative fag, samt høyere utdanningsmuligheter og arbeidsmuligheter. Et slikt målrettet informasjonsarbeid vil kunne få positive ringvirkninger ved å bidra til sosial utjevning innen de profesjonelle kunstfeltene på lengre sikt.

Tiltak

- Sørge for at Rådet i Kulturskolen inkluderer en ressursperson fra ett eller flere miljøer som per i dag ikke er aktive brukere av Kulturskolen
- Styrke arbeidet med å promotere tilbud gjennom skolen og skolefritidsordningen, blant annet i samarbeid med Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) i den enkelte skole, samt spesifikt mot miljøer i byens befolkning med lav deltagelse blant barna
- Utvikle en mer brukervennlig søknadsprosess for opptak til og ventelister i Kulturskolen
- Styrke den økonomiske rammen for innkjøp og administrering av utleie av instrumenter, og utvide ordningen for familier som ikke har råd til egne instrumenter med et større og mer variert tilbud
- Gjennomføre flere samarbeidsprosjekter internt i Kulturetaten med fokus på utvalgte bydeler og levekårsatsning, som styrker samarbeidet mellom kulturskolen, team for aktivitet, kulturkontorer, bibliotek og kulturhus.
- Utvikle tilbud for ungdom som reflekterer deres kulturinteresser og nivå
- Fortsatt prioritere barn og unge som har aktivitetetskort eller faller inn under vedtatt lavinntektsgrense
- Styrke samarbeidet med helsevesen, ungdomspsykiatriske avdelinger (BUP) for prioritert opptak av barn og unge med psykiske helseplager
- Styrke musikkterapiseksjonen
- Informere eldre elever om mulighetene for videre og høyere utdanning, og arbeidsmuligheter innen de kunstneriske fagfeltene
- Ta initiativ til samarbeid med prosjektet Røst og filmveksthuset BAKOM om å utvikle arenaer for å inkludere underrepresenterte grupper

Barnas kulturhus

Delmål

Barnas kulturhus skal være et inkluderende allaktivitetshus med et lavterskeltilbud av høy kunstnerisk kvalitet, tilgjengelig for alle.

Status og utfordringer

Barnas kulturhus, med sin sentrale beliggenhet i Bergen sentrum, ivaretar allerede et bredt publikumsmangfold, med besøkende fra alle bydeler. Huset er et allaktivitetshus med et lavterskeltilbud der alle aktiviteter er åpne for alle grupper av mennesker. Det kunstneriske programmet ved Barnas kulturhus har vanligvis en veiledende alder som er satt av de medvirkende kunstnerne eller kunstformidlerne, men er i utgangspunktet tilgjengelig for alle.

Selv om tilbudene ved Barnas kulturhus er åpne og tilrettelagt for hele byens befolkning uavhengig av bakgrunn, er det fremdeles rom for å nå bredere ut med dette unike tilbudet. For å bedre rekrutteringen blant publikumsgrupper som i liten grad benytter seg av tilbudet ved Barnas Kulturhus per i dag skal det gjennomføres samarbeidsprosjekter i Kulturetaten for å styrke relevansen i tilbudet, samt for å gi målrettet informasjon om tilbudene. Barnas kulturhus er også en viktig tilbyder av høykvalitetsprogram for byens barnehager. Barnehagen er den første felles arenaen for alle barn i Bergen. I tråd med Bergen kommunes kunstformidlingsplan for barn og unge, skal Barnas kulturhus tilby gratis kunstmøter til alle barnehager i Bergen.

Tiltak

- Det skal gjennomføres flere samarbeidsprosjekter internt og eksternt for å sikre et mangfoldig tilbud med innholdsmessig relevans for alle grupper i samfunnet
- Barnas kulturhus skal tilby gratis kunstmøter til alle kommunale og private barnehager i Bergen kommune, for å nå et større antall barn uavhengig av foreldrenes bakgrunn

4.1.4 Bergen Offentlige Bibliotek

Delmål

Bergen Offentlige Bibliotek skal være en uavhengig møteplass for byens innbyggere og en arena for offentlig samtale og debatt.

Status og utfordringer

Bergen Offentlige Bibliotek er et av landets mest utadvendte og synlige bibliotek med et årlig besøkstall på ca. 1,4 millioner. Bibliotekene er i dag mer enn et sted hvor byens innbyggere kan låne bøker: Biblioteket er også et demokratihus, en åpen og inkluderende debatt, kultur- og kunnskapsarena, og en viktig sosial møteplass for innbyggerne i Bergen. Bergen Offentlige Bibliotek (BOB) er også en del av menneskerettighetsbyen Bergen og koordinerer arbeidet med byens fribyforfattere.

Bibliotekmålet slik det er formulert i gjeldende ABM-plan slår fast at:

Bergen Offentlig Bibliotek skal være en inspirerende kunnskapskilde og et sted for litterær og kunstnerisk stimulans for alle deler av befolkningen. Som et ikke-kommersielt møtested skal biblioteket bidra til integrering, informasjonskompetanse og bergensernes kulturelle og sosiale kapital. Service til og inkludering av mennesker med dårlige levekår skal vektlegges i

planperioden. Rollen som partner for mange organisasjoner og institusjoner skal videreutvikles.

For mange er biblioteket en viktig inngang til samfunnsdeltakelse. Utover å være et åpent og ikke-kommersielt møtested for både unge og eldre med ulike behov og interesser, finner byens befolkning et aktivt læringscenter der det gjennom hele uken arrangeres et bredt spekter av både faste aktiviteter og inkluderende gratisarrangementer.

Det er en tydelig politisk målsetning at folkebibliotekene skal være lett tilgjengelige og åpne for alle. Bibliotekene skal legge til rette for at alle deler av befolkningen skal kunne delta i samfunnet, ha god tilgang til kunnskap og kultur og bidra til folkeopplysning, leseferdigheter og digital kompetanse. Tilgang til kunnskap er en forutsetning for å kunne delta i samfunnslivet, og det motvirker ulikheter i befolkningen. Ved arrangementsvirksomhet tilstrebes det derfor å tilby et variert program der en streber etter å engasjere alle grupper i befolkningen med ulike tema og aktiviteter.

Ifølge Kulturarenaplanen skal det være bydelsbibliotek i alle bydeler. Det er i dag bydelsbibliotek i alle bydeler utenom Arna og Ytrebygda, men ikke alle av disse bydelsbibliotekene er tilfredsstillende utformet med hensyn til universell tilgjengelighet. Hovedbiblioteket har sprengt kapasitet, og de deler av bygget som er fredet er langt fra universelt utformet. Det er derfor behov for bedre tilrettelegging fysisk slik at alle er i stand til å bruke bibliotekets tjenester.

Språk, læring og lesing

Biblioteket tilbyr jevnlig ulike former for læringsaktiviteter i tett samarbeid med frivillige organisasjoner og andre aktører innen kultur- og kunnskapssektoren. Mange prosjekt og aktiviteter har som mål å få befolkningen til å bli mer selvhjulpne digitalt, blant annet egne datakafeer der unge mennesker hjelper eldre. Barn og unge er en viktig målgruppe for biblioteket, og det er igangsatt flere konkrete tiltak for å vekke barns leseglede og språkforståelse fra tidlig alder.

Språktrening er et viktig satsingsområde i bibliotekene. BOB organiserer hver uke språkkaféer og lesegrupper for norsktrening både på hovedbiblioteket og ute i bydelsbibliotekene, tiltak som legger vekt på likeverdige møter mellom deltakerne og de frivillige. Fra høsten 2019 har hovedbiblioteket hatt et forsøk med å arrangere språkkaféer for ungdom med et enda større element av spill og lek. Biblioteket stiller også sine lokaler til rådighet for Røde Kors sin leksehjelp og norsktrening.

Samtidig ønsker biblioteket å legge til rette for at minoritetsspråklige kan få dele sine språk med norske deltakere. Hovedbiblioteket huser blant annet en kinesisk språkkafé en kveld i uken ledet av en kinesisk frivillig, og hver lørdag samles rundt 20 deltakere til språkkafé hvor brettspillet New Amigos brukes. Her har hvert spillbrett to språk, slik at norsktalende og minoritetsspråklige kan spille sammen og lære hverandre sine språk i en uformell setting.

Språkvenn startet i 2017 og har siden hatt over 900 påmeldte. Biblioteket matcher to og to deltakere som deler sine språk med hverandre ved å møtes i biblioteket eller andre steder med litt starthjelp fra biblioteket, såkalt tandemlæring. Også *Rom for møter*, som er et samarbeidsprosjekt med Vestland innvanderråd og Vestland fylkesbibliotek har som mål å skape gode og inkluderende møteplasser der det legges til rette for at ulike grupper kan møtes på en likeverdig måte, gjerne gjennom felles praktiske interesser. Rom for møter er utvidet

med en ny prosjektperiode som skal fokusere på teknologi og spill i inkluderingssammenheng.

Et nytt og mer bydelsrettet tiltak i 2020 er *Språklek* på Loddefjord og Fana bydelsbibliotek. Dette er et tilbud for foreldre og barn som ikke benytter seg av barnehagetilbud. Foreldre og toåringer inviteres til en stund med sang og lek med språk, lyd og rytmer og lett bevertning som avsluttes med uformelt samvær.

Lesefrø er et utadrettet satelittprosjekt for språkstimulering i barnehager med mange tospråklige barn. Barnehagen får utplassert et lite bibliotek med bøker på aktuelle språk samt norsk, og det blir lest høyt for barna. Barnebibliotekarer og førskolelærere samarbeider om å videreutvikle dette leseprosjektet. Prosjektet stimulerer til tidlig språkopplæring og en bør vurdere muligheten for å utvide til flere barnehager, særlig i områder med områdesatsing, men også andre steder i Bergen med høye andeler av fremmedspråklige.

Den flerspråklige samlingen for barn og voksne inneholder bøker på ca. 40 språk. De språkene som er mye i bruk i den minoritetsspråklige befolkningen blir prioritert, f.eks. arabisk og polsk. I barneavdelingen har biblioteket en liten spesialsamling med samme bok på norsk og et minoritetsspråk i språkposer for å oppmuntre til lesing både på morsmålet og på norsk. I læringssenteret finner man en samling med ordbøker og språkkurs på mange språk, og biblioteket tilbyr også tjenesten Verdensbiblioteket.no som er en gratis, flerspråklig portal med e-bøker på arabisk, bosnisk/kroatisk/serbisk, persisk, somali og tigrinja, samt lydbøker på arabisk og persisk.

Biblioteket er også medlem av organisasjonen Leser søker bok som arbeider for å bedre vilkårene for litteratur til mennesker som av ulike årsaker har vansker med å lese vanlig tekst. Det er også igangsatt egne litteraturgrupper for barn, unge og voksne med spesielle behov i samarbeid med Dysleksiforeningen. Biblioteket etterstreber utover dette å ha hjemmesider og digitale tjenester som er enkle å bruke for blinde og svaksynte. På hjemmesidene til biblioteket er det også informasjon om bibliotektilbud til personer som har bruk for tilrettelegging av de ulike tilbudene.

Bergen kommune er medlem av fribyorganisasjonen ICORN (International Cities og Refugee Network), og Bergen Offentlige Bibliotek er koordinator for ordningen i byen vår. Byen inviterer annethvert år en ny forfatter (skribent, utgiver, kunstner) som er på flukt eller må forlate sitt hjemland for å kunne fortsette å ytre seg. Samarbeidet med fribyforfatteren fører ofte til økt kontakt med forfatterens folkegruppe i Bergen, mulighet for økt bevissthet om forfatterens kultur og hjemland for byens befolkning og til nye arrangementer og aktiviteter som skaper inkludering. Høsten 2019 hadde hovedbiblioteket en godt besøkt uigur-festival for både uigurer og den øvrige norske befolkning.

Strategi

- Dele kunnskap som setter underrepresenterte grupper i stand til å delta i viktige diskusjoner i samfunnet

Tiltak

- Biblioteket skal bidra til økt interesse for litteratur, lesing og læring for alle byens innbyggere gjennom å videreutvikle eksisterende tilbud
- Bergen kommune vil utvikle Bergen som friby for forfulgte forfattere

- Bergen kommune vil styrke innholdet i bibliotekene og den bydelsvise dekningen av biblioteker, samt innføre utvidede åpningstider
- Biblioteket skal bidra med sin kompetanse inn i samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen

4.1.5 Byens arenaer

Delmål

Alle Bergens innbyggere skal kunne delta på arrangementer, både som aktør og som publikum, i de ulike kulturarenaene uavhengig av funksjonsevne. Kulturarenaene skal være utformet og tilrettelagt for ulike behov. Byen skal tilby offentlige, åpne og imøtekommende utendørs- og innendørs arenaer for hele befolkningen.

Status og utfordringer

En kulturarena kan være noe mer, og noe annet, enn et signalbygg. Byens allmenninger, små visninglokaler på gateplan, konsertscener i kjellerlokaler, skoler og lokale kulturhus er bare noen eksempler på steder hvor kunst- og kultur får ta plass i byen.

I *Kulturstrategi for Bergen kommune 2015-2025* vedtatt av Bergen bystyre heter det at en god byutviklingsstrategi for Bergen vektlegger kunst og kultur som helt sentrale elementer i byens utvikling. Byen har lang tradisjon for å satse på utvikling av gode byrom som stimulerer til byliv, sosialisering og deltakelse. Ikke-kommersiell og bærekraftig bruk av byrom bevisstgjør innbyggerne om egen by, og kunst i offentlige rom bidrar til å forsterke både kvaliteten i ulike byrom og innbyggernes identitet til rommene. Det er i tillegg vedtatt strategi om å sikre bedre utnyttelse av kommunal eiendom til kunst- og kulturtiltak.

En rekke studier viser at kunst og kultur har en positiv effekt for folks generelle helse, psykiske helse, følelse av velvære og opplevelse av livskvalitet. En by med et aktivt og levende kunst- og kulturliv har alle sjanser til å bli en bedre, mer demokratisk, mer tolerant og mer interessant by å bo i. Betydningen av å satse på kunst og kultur har også vist seg å være svært virkningsfullt for andre viktige samfunns mål som integrering og inkludering, læring og helse. Å være aktiv er derfor viktig for alle, for deltakelse gir fellesskaps- følelse, kompetanse, trivsel og god folkehelse. Deltakelse i kulturelle arrangementer kan bidra til redusert mentalt stress og emosjonell smerte, øke sosial fungering og vitalitet.

For et godt og inkluderende samfunn er det sentralt å skape gode arenaer hvor ulike mennesker kan møte hverandre og knytte kontakter. Kulturhusene har en viktig rolle som sosiale møteplasser, og kan derfor være sentrale i arbeidet for å skape fellesskap og felles referanserammer og som drivkrefter for kulturell og sosial kapital i samfunnet. For å få sikre et mangfold av aktører gode kulturarenaer, har Bergen kommune i tillegg lokaler til utlån og leie til kulturelt formål gjennom Aktiv kommune. Ny-Krohnborg og Damsgård skoler er gode eksempler på hvordan skolebygg har gode fasiliteter og er tilrettelagt for å kunne huse ulike arrangement, kulturelle aktiviteter og med en idrettshall tilgjengelig for alle aldersgrupper.

For enkelte kan en kulturarena og miljøet den representerer være en viktig inngangsportal til kunst- og kulturverdenen, så vel som en kilde til personlig utvikling, kunstnerisk eksperimentering og -innovasjon. Å sikre byens kulturarenaer som trygge og relevante møteplasser er derfor et viktig kulturpolitisk mål, som i hovedsak handler om å sikre rett kompetanse og holdning på arenaene og blant personale. Kompetansehevede tiltak, samarbeidsprosjekter og utforming av en felles forståelse og verdigrunnlag er eksempler på tiltak som kan iverksettes for å sikre trygge og møteplasser.

Et mangfoldig kunst- og kulturliv innebærer også å legge til rette for et funksjonsmangfold. Basert på nasjonale tall kan en anslå at mellom 15 og 18 prosent i aldersgruppe fra 16 til 66 år har en funksjonsnedsettelse ([Bufdir](#)). Andel sysselsatte blant personer med funksjonsnedsettelser er også lavere enn for befolkningen for øvrig i det generelle arbeidslivet, uten at det er tall på dette spesifikt for kultursektoren. For å sikre inkluderende kulturarenaer hvor alle har en mulighet for å delta, vil det være avgjørende å sikre at alle arenaene er universelt utformet og har tilpasninger for et funksjonsmangfold både blant publikum og aktører.

Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming. (Miljøverndepartementet 2007) Universell utforming er et mål i seg selv innenfor sosial bærekraft, hvor en god og inkluderende utforming gir mulighet for deltakelse har betydning for helse, livskvalitet, frihet og utdanning. Ikke minst bidrar en slik inkluderende utforming til å fjerne eller redusere samfunnsskapte barrierer som personer med nedsatt funksjonsevne møter i hverdagen, slik at man oppnår et mer inkluderende samfunn med full likestilling og deltakelse for alle.

Universell utforming av kulturarenaer gir personer med nedsett funksjonsevne like muligheter som funksjonsfriske til å delta i kulturlivet både som publikummere og som utøvere. Et universelt utformet bygg skal være lett å bevege seg og orientere seg i uavhengig av fysisk funksjonsevne. For personer med nedsatte bevegelsesevner er det derfor av stor betydning at byens kunst- og kulturbygg er tilrettelagt for rullestoler. Dette innebærer tilgang til ramper, heiser og tilpassede fasiliteter for rullestolbrukere, samt avsatte plasser for rullestoler i kultursalene. Universell utforming har et stort potensial også innen formidling, hvor tilgang til synstolking kan være aktuelt på kunstutstillinger og museer. Teleslynge forbedrer taletydighet i situasjoner med støy, og forbedrer taletydighet ved avstand mellom den som snakker og den som lytter. Auditivt informasjonsmateriell, inkludert digitale audioguides, er et etterspurt tilbud blant annet i KODE som både et generelt publikum og svaksynte og blinde har stor glede av. Gjennom alternativ formidling kan kunst og kultur bli enda mer tilgjengelig, eksempelvis har skulpturer en slik dimensjon at de kan «leses» av svaksynte og blinde. For personer med nedsatt hørsel er det avgjørende at hørselsteknisk utstyr er montert i kulturarenaene. For dem som ikke kan nyttiggjøre seg talt informasjon, er det grunnleggende med god visuell informasjon som skilting, merking og bruk av tekst på skjerm. Av hensyn til blinde og personer med nedsatt syn bør man også unngå nivåforskjeller og terskler, samt legge til rette for programhefter og annet informasjonsmateriell i blindeskrift, til hjelp for dem som ikke kan benytte seg av vanlig skrift- og bildeinformasjon. Personer med funksjonsnedsettelse som svekkede kognitive evner er en sammensatt gruppe som ofte kan falle utenfor og være underrepresentert. Å skape trygge omgivelser for disse vil være en sammensatt oppgave.

Det pågår en kartlegging av kommunens bygningsmasse med hensyn til universell utforming, i vid forstand – både byggenes tilgjengelighet og andre kvaliteter som støtter UU. Dette er elementer som vil ha betydning for å fremme mangfold i deltakelse, både som aktør og publikum. I den grad arbeidet avdekker mangler ved kulturarenaer vil det bli behov for å rangere manglene med sikte på å avbøte disse.

Tilgjengelighetsmerket er en sertifisering for kunst- og kulturaktører som utstedes av Norske Konsertarrangører, med formål å bedre tilgjengeligheten på kunst- og kulturarenaer for mennesker med nedsatt funksjonsevne, gi relevant informasjon og synliggjøre de aktørene som har god tilgjengelighet for mennesker med nedsatt funksjonsevne. Bergen kommune vil oppfordre alle byens kunst- og kulturaktører om å arbeide for å oppnå merket.

Åpne arenaer

Det er et stort behov i Bergen for innendørs arenaer hvor et nysgjerrig publikum kan møte kunst og kultur uformelt og spontant. Dette behovet ble tydelig blant annet gjennom suksessen Bergen Assembly, Carte Blanche, BIT Teatergarasjen og Borealis opplevde gjennom tilgangen de har hatt til KODE 2s lokaler på gateplan ved Lille Lungegårdsvann i 2019 og 2020. Bergen Assembly benyttet anledningen til å invitere bergenserne til å fritt benytte lokalet til sine foretrukne aktiviteter, noe som resulterte i etableringen av flere nye initiativer, blant annet dansegrupper for ungdommer og flerkulturelle grupperinger, som Bergens første afrikansk-norske studentforening. Samtidig møtte de unge bergenserne samtidskunstuttrykk på høyt internasjonalt nivå og fikk mulighet til å delta i kunstprosjektene, noe som har skapt varige forbindelser, åpne forestillinger og ulike aktiviteter rettet mot et mangfoldig publikum. Det er ønskelig å tilrettelegge for denne typen bruk der offentlige eller private lokaler kan egne seg til dette.

Tilgjengelige byrom

Bergen har mange allmenninger og felles byrom, og mange av disse benyttes allerede til formidling av kunst og kultur. Det er likevel et behov for og ønske om å legge bedre til rette for økt bruk av alternative eller nye byrom, slik kunstplanens tiltak om å innføre «Kunstallmenninger» er et eksempel på. Formålet med en slik kunst- og designallmenning er tredelt: Å tilrettelegge for økt bruk av alternative eller nye byrom; å gi byens kunstnere en arena for spontan eller temporær kunstnerisk aktivitet; og å gjøre kunst synlig og tilgjengelig for flest mulig av byens innbyggere. Det siste formålet må ses i sammenheng med kunstens rolle i samfunnet. En av de viktigste måtene vi former samfunnet på er hvordan vi kommer sammen om kunsten og de spørsmålene og utfordringene den møter oss med. Allmenningen kan derfor ses som et utgangspunkt for diskusjon, og som en arena som kan gi mulighet for å møte publikumsgrupper som kunsten – og diskusjonene den fører med seg – vanligvis ikke når. Samtidig vil dette kunne være en plattform for unge kunstnerskap og nye stemmer.

Det bør i større grad settes av plass i grunnetasjer til offentlige, åpne og imøtekommende innen- og utendørsarenaer som kommer befolkningen til gode. Her kan det kombineres matkultur, håndverk, et marked for smaks- og kulturopplevelser, folkeverksted med kursvirksomhet, visningsrom, bruktbutikk og andre lokaler en kan leie for forskjellige lokalt initierte arrangementer og som uformelle arenaer der folk møtes. Utstillinger, konserter og matkultur som speiler mangfoldet i befolkningen vil kunne skape nye møteplasser for bergenserne og mellom ulike kulturer i Bergen. Ambisjonen bør være å utvikle arenaer der kultur preger nye torg og hvor det tilrettelegges for små og store arrangementer gjennom hele året. Det er ønskelig at det tilrettelegges med en gjennomtenkt infrastruktur som ivaretar lyd og lys og mulighet for fleksible scener. Miljøhensyn må ivaretas, og for å hindre bruk av for eksempel dieselaggregater bør det legges opp tilstrekkelig med strømuttak. Muligheter for integrert møblering som bygger opp om ulike former for kulturfremvisning er ønskelig. Dette kan for eksempel være i form av *Den musiske skulpturparken* - etter en idé hentet fra

Verdensutstillingen. Dette er en opplevelsespark for barn og barnefamilier med utgangspunkt i solide skulpturer basert på musikkinstrumenter.

I byrom og parker bør det planlegges for fleksibel møblering som gir rom for mange mennesker ved arrangementer og god flyt. Nye rom for kunst og kunstformidling på faste allmenninger og uterom kan gi publikum et uventet møte med kunst og kulturopplevelser. Nye og etablerte kulturuttrykk stiller samtidig nye krav til infrastruktur. Kunstnere og kulturarbeidere skaper ofte egne arenaer der publikum kan kombinere ulike kulturelle og sosiale opplevelser. Dette øker folkelivet, skaper sosial trygghet og knytter identitet til bestemte områder i byen og bydelene.

Fortellerbenken er en fast installasjon på et naturlig samlingssted. Her kan barnefamilier møtes til faste tider i uken til samling om en leken formidlingsform det være seg litteratur, fortellinger fra nære eller fjerne miljøer og/eller sceniske opplevelser. Fortellerbenken skal ha en gjennomtenkt arkitektonisk utforming og i seg selv være en skulptur som gir rom for kommunikasjon med publikum og mellom de som oppsøker området.

Uterommene i Bergen kan bli enda mer attraktive for byens innbyggere, og bedre integrert i bymiljøet, gjennom tilrettelegging for kunstnerisk utsmykning. Digitale kulturløyper, via apper som benytter QR-koder eller andre digitale løsninger, kan være opplysende, morsomme og legges opp som en aktiviserende familieaktivitet, og kan også øke kunstkompetansen blant byens innbyggere. Slike løyper kan legges opp rundt byens, bygningenes og byrommenes historie, funksjon og kulturminneverdi, men også som kunstneriske prosjekter som løfter frem andre stemmer eller synliggjør maktstrukturer og historier om utenforskap,

Kunst i det offentlige rom

Samtidig vil kommunens satsing på Kunst i det offentlige rom og utsmykning av offentlige bygg kunne være et viktig område hvor likestillings- og mangfoldspolitikk kan få positive konsekvenser. Kunst i det offentlige rom møter innbyggerne der de bor og beveger seg i sine nærmiljø, på vei til skole og jobb, i parker og i byrom, og kunstnerisk utsmykning møter dem på skolene, på arbeidsplassen og på sykehjem. Denne umiddelbarheten gjør kunst i det offentlige rom til en særlig egnet arena for å gi alle innbyggerne kunstopplevelser, uavhengig av hvorvidt de ellers er aktive kulturbrukere. Dette er spesielt viktig for barn og unge, som ellers er avhengige av at voksne tar dem med inn i kunstinstitusjonene, men også for voksne og eldre, som kan oppleve at terskelen for å gå inn i byens kunst- og kunstinstitusjoner er høy. At kunsten er offentlig innebærer at den alltid vil være involvert i møter med et mangfold av aktører. Kunst i offentlige rom skal derfor være relevant for sitt nærmiljø og for allmennheten, og skal forholde seg aktivt til sin spesifikke lokalitet, og til dens arkitektoniske, sosiale og kulturelle kontekster. Kunsten skal bidra til å definere nærområdene, berike bydelene, skape eierskap og identitet, nye møteplasser og gode uterom. Kunst i det offentlige rom skal derfor representere et mangfold av kunstnere og kunstneriske uttrykk, og gi rom for ulike virkelighetsforståelser og perspektiver. Det innebærer å vektlegge mangfold – både i alder, bakgrunn og erfaring – i sammensetting av kunstutvalgene, i utvelgelse av kunstkonsulenter og gjennom valg av kunstnere til prosjektene, og det innebærer å prioritere god formidling av byens eksisterende, eldre skulpturer, som i enkelttilfeller kan representere holdninger som i dag ikke kan aksepteres. En bevisstgjøring av de historiske betingelsene for oppførelsen av skulpturer kan være viktige steg mot en bedre forståelse av både historie og samtid, samtidig som man bevarer kunsthistorisk viktige kunstverk for ettertiden.

En slik historisk betinget sammenheng er blant annet at det i Bergen sentrum kun finnes én helfigur statue av en navngitt kvinne, Amalie Skram, blant rundt 70 menn. Resten av skulpturene av kvinner i byen representerer kvinnen som kjønn, altså ikke en reell person. Et konkret tiltak fra Bergen kommune for å rette opp den historiske neglisjeringen av kvinners faktiske betydning i samfunnet, er satsingen «Kvinner på sokkel». Satsingen skal i løpet av ti år reise fem permanente skulpturer av navngitte, betydningsfulle, faktiske kvinner, sentralt i Bergen sentrum. Tiltaket er et likestillingsprosjekt og vil ha betydning for fremtidens generasjoner som vil vokse opp med varige representasjoner av forevige sterke kvinner i bybildet.

Strategi

- Bergen kommune skal ivareta at det finnes gode fysiske og strukturelle rammer for formidling og opplevelser av kunst og kultur i byen, både innendørs og utendørs.

Tiltak

- Tilstrebe universell utforming i alle kommunalt eide og kommunalt støttede kulturarenaer
- Informere publikum om universell utforming på kommunens egne kulturarenaer- og lokaler, gjennom kommunens nettsider, Kulturbybergen.no og Aktiv kommune
- Oppfordre byens aktører til å arbeide for å oppnå Tilgjengelighetsmerket
- Legge til rette for bruk av IKT-løsninger og fysiske verktøy som støtter universell utforming
- Arbeide for funksjonelle arenaer og infrastruktur for kunst- og kulturuttrykk
- Arbeide for at alle innbyggere i Bergen ikke skal ha mer enn 1 km til nærmeste aktivitets- og møteplass
- Etablere og legge til rette for flere offentlige, åpne og tilgjengelige utendørs- og innendørs arenaer hvor byens befolkning kan møte kunst og kultur
- Bidra til at arenaene har en lav terskel for deltagelse gjennom å ivareta og oppfordre til god kommunikasjon gjennom bevisst språkbruk, formidling på flere språk der det er hensiktsmessig
- Bidra til levende sentrum gjennom kunstnerisk aktivitet i tomme lokaler på gateplan
- Bidra til gode kunstopplevelser i offentlige bygg og byrom gjennom en satsing på mangfold i kunst i det offentlige rom og en historisk bevisst og aktualiserende formidling av kunsten

5. Budsjett

Planen har et budsjettbehov for 10 millioner kroner på ti år. Det første året kommer midlene til planrealisering gjennom omdisponering. De følgende årene vil det være behov for en oppjustering av avsetningen i kulturbudsjettet både til ulike satsingsområder og til varig drift. Realisering av de enkelte tiltak vil forutsette at tiltakene har finansiering, eller at de blir prioritert i fremtidige budsjett-/HØP-prosesser.

Det første året vil kommunen fokusere på strukturelle endringer i organisasjonsliv og forvaltning knyttet til representativitet, samt innføring av Kulturlos-ordningen, etablering av et Kunnskapstorg, styrke ordningen for Folkeverksted, igangsetting av et pilotprosjekt for trygge scener/klubbscener og et prosjekt for kunstnerisk innhold i tomme lokaler på gateplan. I tillegg styrkes ordningen Åpne Dører med 100% økning i avsetningen. Samtidig styrkes og endres retningslinjer i de åpne tilskuddsordningene for alle fagfelt slik at mangfoldsdimensjonen i ulike prosjekter styrkes.

Tiltaket om nye bydelsvise handlingsplaner for økt deltagelse og mangfold samt en plan for kulturtilbud til personer med utviklingshemming vil trolig medføre behov for styrkede budsjett til det lokale kulturarbeidet, utover budsjettbehovet i *Plan for deltagelse og mangfold i kunst- og kulturfeltet 2021-2030*.

6. Samleoversikt over tiltak

Alle tiltak må ses i sammenheng med mål, strategier og beskrivelser av fagfeltene i kapittel 4.

4.1.1 Mangfold blant publikum

Tiltak

- Stille krav om at tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet skal ha konkrete planer og mål for økt mangfold blant publikum
- Innføre og legge til rette for et bredt samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen
- Styrke tilskuddsordningen «Åpne dører» for å kunne støtte initiativ til arrangementer som bidrar til å formidle og diskutere mangfold og relaterte, aktuelle problemstillinger fra et samtidig perspektiv og på lokale premisser
- Etablere et samarbeid mellom kulturinstitusjonene, Nygård skole og Introduksjonssenteret for flyktninger om utvidet kulturtilbud for introduksjonsprogramdeltakere i perioder med mindre undervisningstilbud.
- Utvikle Aktivitetskortordningen med flere tilbydere
- Ta initiativ til at det etableres flere vergeordninger for barn og unge under 18 år som ønsker å gå på kulturarrangementer på arenaer med 18-årsgrense
- Etablere et Kunnskapstorg for å gi medarbeidere og bransje økt kunnskap og kompetanse om planens målgrupper, og arrangere møter i samarbeid med nettverksorganisasjonene for å styrke eksisterende og nye nettverk på tvers av fagfelt og institusjonsnivå, og legge til rette for deling av kompetanse og erfaring
- Utvikle og ta i bruk verktøy for publikumsundersøkelser blant annet gjennom Barnefamiliepanelet, samt ta initiativ til og legge til rette for samarbeid som gjør feltet i stand til å utvide tradisjonelle publikumsgrupper
- Tilrettelegge for markedsføring og synlighet av kulturaktiviteter gjennom Kulturbybergen.no og flere fysiske plakatvegger i alle Bergens bydeler
- Tilrettelegge for kulturtilbud på tidspunkt som passer spesifikke målgrupper, eksempelvis barn og eldre
- Vektlegge at det benyttes et tilgjengelig språk i all publikumsrettet kommunikasjon
- Oppfordre feltene til å formidle sin aktivitet i bydelene

4.1.2 Mangfold i kunst- og kulturfeltet

Fellestiltak:

- Stille krav til tilskuddsmottakere over egen linje i bybudsjettet om at de skal ha konkrete planer og mål for økt likestilling og mangfold i egen organisasjon og styresammensetning
- Stille krav til institusjonene og organisasjonene om at deres handlingsplaner eller vedtekter skal inkludere mangfold som en dimensjon i utviklingen av virksomheten, men med rom for variasjon i hva begrepet bør romme
- Vektlegge likestilling og mangfold i styresammensetningen i de tilfellene der Bergen kommune oppnevner styremedlemmer til kunst- og kulturinstitusjoner

- Legge til rette for en bred og informert diskusjon om kvotering og insentiver som kulturpolitiske virkemidler gjennom aktiv bruk av statistikk til bevisstgjøring om skjevfordelinger eller skjev representasjon i feltet
- Stimulere til økt samarbeid på tvers av hele bredden i feltet om felles festivaler og arrangementer som fremmer mangfold og forståelsen av mangfold i samfunnet
- Oppfordre det profesjonelle kunst- og kulturfeltet til å utforme høykvalitetstilbud med et mangfoldsperspektiv til Den Kulturelle Bæremeisen, Den Kulturelle Skolesekken og Den Kulturelle Spaserstokken
- Sette tydelige krav til mangfold i retningslinjene til de åpne tilskuddsordningene, og la mangfold være en sentral del av vurderingsgrunnlaget i all søknadsbehandling. Det skal utformes konkrete mål for hvert fagfelt, og utviklingen i tildelinger skal måles over tid
- Legge til rette for ytringsfrihet og ytringsmangfold i innholdsproduksjonen gjennom å gi tilskudd til nye stemmer innenfor alle de fagspesifikke tilskuddsordningene, samt prioritere tilskudd til kvalifiserte prosjekter hvor mangfold er en integrert del av prosjektet i de fagspesifikke tilskuddsordningene
- Evaluere kommunens tilskuddsordninger jevnlig, med blick for ekskluderende strukturer

Det profesjonelle kunst- og kulturfeltet

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Stimulere til at institusjonene, som de største arbeidsgiverne og programmerne, åpner opp arenaene sine for flere tverrfaglige og sosiokulturelle møtepunkter og samarbeid
- Etablere et pilotprosjekt for klubb- og musikkscener med formål å skape trygge rammer for musikkutøvelse og opplevelse
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket
- Etablere et utviklingsprogram innen scenekunst med vekt på økt samarbeid på tvers av hele bredden i feltet og academia om rekruttering av kunstnere og fagfunksjoner, om satsinger innen talentutvikling på utøversiden, og om faglig kompetansebygging i institusjonene fra et mangfoldsperspektiv
- Utvide satsingen på kunst- og kulturkritikk for å gi rom for prosjekter som i særlig grad henvender seg til spesifikke felt, formidlingstilbud eller publikumsgrupper og etablere den kritiske skolesekken
- Iverksette opplærings- og inkluderingstiltak for profesjonelle kunstnere og kulturarbeidere med minoritets- og flerkulturell bakgrunn i Bergen
- Bergen kommune vil utvikle Bergen som friby for forfulgte kunstnere fra flere kunstneriske fagfelt

Museum og frivillig kulturvern

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Stille krav til at museene har planer for å aktualisere utstillinger og faste samlinger for ulike publikumsgrupper utover kjernepublikummet
- Stille krav til at museumsfeltet tilrettelegger for at mangfoldsperspektivet blir ivarettatt ved rekruttering av frivillige

- Stille krav til at det tilstrebes rekruttering fra alle miljøer til feltenes arbeid med å sikre kompetanseoverføring innenfor immateriell og materiell kulturarv
- Legge til rette for kritikk av utstillinger og formidling innen museums- og kulturvernfeltet gjennom målrettet informasjonsarbeid om tilskuddsordningen for kritikk- og teoriutvikling
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket

Amatørkulturfeltet

I tillegg til fellestiltakene skal følgende tiltak gjennomføres i planperioden:

- Øke avsetningen til ordningen for folkeverksted i hver bydel, samt legge til rette for muligheter til å låne spesialutstyr eller ressurser for å imøtekomme behov hos ulike deltakergrupper.
- Stimulere til mangfoldig representasjon i amatørkulturlivets styrer, råd og utvalg, og jevnlig legge til rette for seminarer, kurs og andre kompetansehevende tiltak for mangfold i lokalsamfunnet
- Utarbeide en amatørkulturguide med tema *Mangfold og deltagelse* til bruk for amatørkulturorganisasjoner
- Oppfordre alle aktørene til å arbeide for å oppnå Balansemerket

4.1.3 Kulturetaten – kommunal kulturvirksomhet

Kulturetaten – lokal kulturaktivitet

- Bergen kommune skal utvikle handlingsplaner for økt deltakelse og mangfold i de ulike bydelene i Bergen
- Bergen kommune skal utvikle en handlingsplan for kulturtilbud til personer med utviklingshemming
- Kulturetaten skal utvikle kunnskap om og implementere målgruppemetodikk i det lokale arbeidet
- Kulturetaten skal utarbeide en egen markedsføringsstrategi og sørge for kontinuerlig videreutvikling av markedsføring tilpasset ulike målgrupper
- Kulturetaten skal legge til rette for ansattes kompetanseheving og bevissthet om språk, samt opplæring i medvirkning til å skape trygge rammer for deltagelse
- Kulturetaten skal bidra til bevisstgjøring rundt ansettelsespolitikk til ulike aktiviteter og funksjoner
- Kulturetaten skal bidra med sin kompetanse inn i samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen
- Kulturetaten skal bidra til økt bruk av mangfoldet av tilgjengelige tilbud i Aktivitetskortet
- Kulturetaten skal legge til rette for åpne innovasjonslaboratorier i lokalsamfunnet
- Bergen kommune skal sikre ivaretagelse av et godt tilbud om POP LAB og andre gratistilbud i alle bydeler
- Bergen kommune skal sikre ivaretagelse av et godt tilbud om Banelørdag

Bergen kulturskole

- Sørge for at Rådet i Kulturskolen inkluderer en ressursperson fra ett eller flere miljøer som per i dag ikke er aktive brukere av Kulturskolen
- Styrke arbeidet med å promotere tilbud gjennom skolen og skolefritidsordningen, blant annet i samarbeid med Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU) i den enkelte skole, samt spesifikt mot miljøer i byens befolkning med lav deltagelse blant barna
- Utvikle en mer brukervennlig søknadsprosess for opptak til og ventelister i Kulturskolen
- Styrke den økonomiske rammen for innkjøp og administrering av utleie av instrumenter, og utvide ordningen for familier som ikke har råd til egne instrumenter med et større og mer variert tilbud
- Gjennomføre flere samarbeidsprosjekter internt i Kulturetaten med fokus på utvalgte bydeler og levekårsatsning, som styrker samarbeidet mellom kulturskolen, team for aktivitet, kulturkontorer, bibliotek og kulturhus.
- Utvikle tilbud for ungdom som reflekterer deres kulturinteresser og nivå
- Fortsatt prioritere barn og unge som har aktivitetetskort eller faller inn under vedtatt lavinntektsgrense
- Styrke samarbeidet med helsevesen, ungdomspsykiatriske avdelinger (BUP) for prioritert opptak av barn og unge med psykiske helseplager
- Styrke musikkterapiseksjonen
- Informere eldre elever om mulighetene for videre og høyere utdanning, og arbeidsmuligheter innen de kunstneriske fagfeltene
- Ta initiativ til samarbeid med prosjektet Røst og filmveksthuset BAKOM om å utvikle arenaer for å inkludere underrepresenterte grupper

Barnas kulturhus

- Det skal gjennomføres flere samarbeidsprosjekter internt og eksternt for å sikre et mangfoldig tilbud med innholdsmessig relevans for alle grupper i samfunnet
- Barnas kulturhus skal tilby gratis kunstmøter til alle kommunale og private barnehager i Bergen kommune, for å nå et større antall barn uavhengig av foreldrenes bakgrunn

4.1.4 Bergen Offentlige Bibliotek

- Biblioteket skal bidra til økt interesse for litteratur, lesing og læring for alle byens innbyggere gjennom å videreutvikle eksisterende tilbud
- Bergen kommune vil utvikle Bergen som friby for forfulgte forfattere
- Bergen kommune vil styrke innholdet i bibliotekene og den bydelsvise dekningen av biblioteker, samt innføre utvidede åpningstider
- Biblioteket skal bidra med sin kompetanse inn i samarbeid om gjennomføring av Kulturlos-ordningen

4.1.5 Byens arenaer

- Tilstrebe universell utforming i alle kommunalt eide og kommunalt støttede kulturarenaer

- Informere publikum om universell utforming på kommunens egne kulturarenaer- og lokaler, gjennom kommunens nettsider, Kulturbybergen.no og Aktiv kommune
- Oppfordre byens aktører til å arbeide for å oppnå Tilgjengelighetsmerket
- Legge til rette for bruk av IKT-løsninger og fysiske verktøy som støtter universell utforming
- Arbeide for funksjonelle arenaer og infrastruktur for kunst- og kulturuttrykk
- Arbeide for at alle innbyggere i Bergen ikke skal ha mer enn 1 km til nærmeste aktivitets- og møteplass
- Etablere og legge til rette for flere offentlige, åpne og tilgjengelige utendørs- og innendørs arenaer hvor byens befolkning kan møte kunst og kultur
- Bidra til at arenaene har en lav terskel for deltagelse gjennom å ivareta og oppfordre til god kommunikasjon gjennom bevisst språkbruk, formidling på flere språk der det er hensiktsmessig
- Bidra til levende sentrum gjennom kunstnerisk aktivitet i tomme lokaler på gateplan
- Bidra til gode kunstopplevelser i offentlige bygg og byrom gjennom en satsing på mangfold i kunst i det offentlige rom og en historisk bevisst og aktualiserende formidling av kunsten

